

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Dramatická výchova

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dárce – přijmout či nepřijmout?

Kateřina Vodičková

Vedoucí práce: doc. Radek Marušák

Oponent práce: MgA. Anna Hrnečková

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic Arts

Drama in education – Bachelor Programme

BACHELOR THESIS

The Giver – to accept or not?

Kateřina Vodičková

Supervisor: doc. Radek Maruřák

Opponent: MgA. Anna Hrnečková

Date of Apology:

Academic Degree: BcA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou na téma

Dárce – přijmout či nepřijmout?

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt: Tato práce se zabývá návrhem a reflexí realizace dvou dílen. Jedna dílna byla pro dospívající účastníky, druhá pro dospělé. V závěru práce je porovnán způsob práce obou skupin. Dílna je založena na literární předloze Lois Lowryové – Dárce a zabývá se tématem totalitní společnosti.

Klíčová slova: dramatická výchova, strukturované drama, totalitní společnosti, dospívající, dospělí, Lois Lowry, Dárce

Abstract: This thesis deals with the proposal and reflection of two workshops which I put into practice. One workshop was for teenagers, the other for adults. The work of the two groups is compared at the end of the thesis. The workshop is based on the literary work of Lois Lowry - The Giver and it deals with the theme of a totalitarian society.

Keywords: drama in education, structured drama, totalitarian society, teenagers, adults, Lois Lowry, The Giver

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce doc. Radku Marušákovi, že i přes veškeré pracovní vytížení si našel čas na konzultace.

Veliké díky patří Markétě Popelové Nečasové, za veškerou její pomoc a podporu. Děkuji všem, kteří se zúčastnili workshopů, díky nim jsem je mohla realizovat a následně reflektovat.

Děkuji svým tetám za podporu při psaní práce.

Obsah

Úvod	9
Teoretická část	11
1. Autor a předloha	11
1.1 Dárce.....	11
1.2 Lois Lowryová	11
1.3 Utopie a dystopie.....	12
1.4 Téma předlohy a téma projektu.....	14
1.5 Postavy, s kterými jsem pracovala v projektu	14
2. Strukturované drama	16
3. Cíle a prostředky	18
3.1 Techniky a metody	19
4. Charakteristiky skupin	22
4.1 Dospívající	22
4.2 Dospělí.....	23
Praktická část	24
5. Popis a realizace projektu	24
5.1 Dílna - dospívající	24
5.2 Plán lekce a reflexe jednotlivých aktivit	24
5.1 Dílna – dospělí	44
5.2 Plán lekce a reflexe.....	44
6. Porovnání realizací projektu	56
6.1.1 Reflexe pohledem účastníků	57
6.1.2 Reflexe pohledem lektora.....	59
6.1.3 Co bych na projektu změnila?.....	60
7. Závěr	61
Seznam použité literatury	63
Přílohy	64

Seznam příloh

<u>Materiály</u>	64
<u>Příloha č. 1 Dopis ze společenství</u>	64
<u>Příloha č. 2 Novinové články</u>	65
<u>Příloha č. 3 Deníkový zápis Jonase</u>	65
<u>Příloha č. 4 Jonasův sen o Fioně</u>	66
<u>Příloha č. 5 Předsedkyně rady starších</u>	67
<u>Příloha č. 6 Pravidla společenství</u>	67
<u>Příloha č. 7 Nahlédnutí do Rady starších</u>	68
<u>Příloha č. 8 Obřad přidělení povolání</u>	68
<u>Příloha č. 9 Pravidla pro Jonase</u>	69
<u>Příloha č. 10 Setkání s Dárcem</u>	69
<u>Příloha č. 11 Negativní vzpomínka</u>	71
<u>Příloha č. 12 Jonas lže</u>	71
<u>Příloha č. 13 Vyřazení Gabriela</u>	72
<u>Příloha č. 14 Závěrečný zápis Jonase</u>	72
<u>Příloha č. 15 Fotografie společenství</u>	73
<u>Fotodokumentace</u>	74

Úvod

Hlavním cíle této práce je vytvořit a realizovat projekt – strukturované drama, a následně ho nabídnout dvěma skupinám, dospívajícím a dospělým účastníkům. Tyto dvě skupiny jsem volila v prvním případě proto, že literární předloha, se kterou pracuji, je věkově určena pro dětského čtenáře (young adult)¹, v druhém případě z důvodu mého přesvědčení o tom, že kniha nese velké téma i pro dospělého čtenáře.

Jedná se o knihu Dárce, od spisovatelky Lois Lowry, jejíž dílo mě provází již delší dobu. Chtěla jsem tedy příběh Jonase, který dospívá ve společnosti bez konfliktů, válek a násilí, ale také bez skutečných emocí a vztahů, zpracovat i dramaticky. Literární předloha je psaná velmi poutavě a zajímalo mě, jestli se tato přitažlivost dá přenést do dramatické práce. Strukturované drama jsem si zvolila proto, že nabízí účastníkům prožít si příběh, vstoupit do rolí a nahlédnout na vše z různých perspektiv, které postavy a jejich vlastní vklad do příběhu, nabízí.

V úplném počátku tvorby scénáře dramatu jsem si položila tyto otázky: Co má smysl? Držet se toho, co známe, je pro nás pohodlné a bezpečné? Nebo naopak vystoupit z určité zóny komfortu a udělat změnu, která v konečném důsledku může mít dopad na celý svět? Možnost přijmout zodpovědnost sám za sebe, namísto poslušnosti a dodržení pravidel. Před tímto rozhodnutím stojí i hlavní postava příběhového dramatu, Jonas. Kniha nám představuje společnost, kde vše funguje v souladu. Neexistují války, násilí, závist a zášť. Nikdo nemá důvod být nespokojený. Posléze se ale dozvídáme, že život v této společnosti není tak skvělý, jak si myslíme. Účastníky dramatu chci dovést ke stejné volbě, před stojí i Jonas. Svoboda a zodpovědnost vůči poslušnosti a jistotě.

Tato práce, je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou část. V teoretické části popisuji zvolenou předlohu a témata, která pro mě byla inspirací pro tvorbu workshopu, metody a techniky, které jsem v použila a také vymezuji základní pojmy, jako je strukturované drama.

Cíle, které jsem si vytyčila dále rozvádím v kapitole Cíle a prostředky, zde uvádím ty hlavní:

- a) Představit prostřednictvím workshopu dílo Lois Lowrové.

---

¹ Z anglického originálu.

- b) Seznámit účastníky s příběhovým dramatem a jeho specifičností v oblasti dramatické výchovy.
- c) Porovnat realizaci totožného projektu ve skupině dospívajících a dospělých účastníků.

V praktické části se zabývám konkrétním popisem připraveného projektu a jeho průběhu, reflexí a případnými návrhy na změny, které navazují na reflexe účastníků a mé vlastní zkušenosti z průběhu dílny.

Teoretická část

1. Autor a předloha

1.1 Dárce

Dystopický román popisuje společnost, která funguje v budoucnosti. Vše je zde plně kontrolováno a regulováno. Funguje univerzální jednota. Všichni vidí jen jednu barvu, jsou jim přidělena povolání, partneři, děti, nejsou zde žádné války, konflikty, neexistuje zde násilí. Nikdo nepociťuje závist ani žárlivost. Veškeré negativní emoce (ve velké míře) jsou potlačovány pilulkami. Všichni jsou spokojení a šťastní. Dále je zde Jinam – prostor, o kterém nikdo nic neví a určuje jakési hranice, kam se nesmí. O tom, jak to ve společenství probíhá a jaká jsou pravidla, se dozvídáme postupně prostřednictvím Jonase, hlavní postavy. Ten byl vybrán ve věku 12 let jako další příjemce paměti. To je jediná osoba ve společenství, který která nese moudrost historie celého druhu. Jonas postupně zjišťuje, že v jeho společenství není vše tak ideální, jak je všem předkládáno. Rozhodne se tedy společenství opustit a utíká do Jinam – prostor, o kterém nikdo nic neví a určuje jakési hranice, kam se nesmí.

Děj začíná v prosinci a končí přesně za rok, také v prosinci. Poznáváme společenství, kde jsou jasná pravidla, která fungují již dlouhou dobu. O tom, jak to ve společenství probíhá a jaká jsou pravidla, se dozvídáme postupně prostřednictvím Jonase, hlavní postavy.

1.2 Lois Lowryová

Spisovatelka, která napsala více než 30 dětských knih. Narodila se v 20. března 1937 na Havaji v USA. Jako dítě byla velmi plachá a introvertní, velmi milovala knihy, již od dětství plánovala být spisovatelkou, to se jí podařilo.

Vyrůstala jako prostřední dítě a sama popisuje, že to pro ni bylo velmi výhodné. Rodiče se věnovali více jejímu mladšímu bratrovi Jonovi a straší sestře Helen a ona měla dostatek času na čtení knih a vstupování do světa představ. Její otec pracoval v armádě jako zubař, a proto se velmi často stěhovali. Když vypukla druhá světová válka a otec byl povolán do vojenské služby, celá rodina se přestěhovala k rodičům matky Lois. Její život se dále nesl v duchu častého stěhování, jelikož si v 19 letech vzala námořního důstojníka. Po absolvování univerzity publikovala své články v časopisech. Následně byla požádána editorem Redbook Magazine, aby napsala knihu pro děti. Tím pádem vznikla její první kniha

Summer to Die, kde popsala zážitky se svou starší sestrou Helen, která onemocněla rakovinou. To však nebyla jediná rodinná tragédie. Syn Lois, který působil jako pilot v United States Air Force bohužel zemřel při letadlové havárii. Kniha Summer to Die vznikla v roce 1977, v ten samý rok se rozpadlo i autorčino první manželství a další trvalo 30 let a opět bylo ve znamení cestování po světě.

Žánrově ji zařazujeme do dětské a fantasy literatury. Je přirovnávána k Bradburymu či Orwellovi. V letech 1990 (Spočítej hvězdy) a 1994 (Dárce) obdržela významnou literární cenu John Newbery Medal (nejlepší americká kniha roku). Pracuje s tématy jako holocaust (Spočítej hvězdy), nevléčitelné nemoci, rasismus, život v totalitní společnosti apod. Dokáže s velikou citlivostí pracovat s tématem smrti a bolesti v rámci dětského čtenáře. Kniha, kterou jsem si zvolila je součástí tetralogie. Dárce je prvním dílem, dalšími jsou Hledání modré, Messenger, Son. Poslední dvě zatím nejsou přeložené do češtiny. Ačkoliv se jedná o tetralogii, díla na sebe navazují pouze v tématu různých typů totalitních společností, nikoliv příběhem. The Quartet v originálním názvu, mají společné téma – dystopická společnost, hledání pravdy a zároveň vlastních hodnot hlavních hrdinů. Ve všech se pracuje a konfliktem mezi jedincem a společností. Všechny tyto knihy mají také společný cíl vyvolat počáteční dojem, že je všechno v pořádku, až následně, v dalších kapitolách čtenář zjišťuje, že je to přesně naopak.²

1.3 Utopie a dystopie

Utopie, utopická společnost znamená dokonale fungující a bezchybnou společnost, která v realitě neexistuje.

A naopak dystopie, slovo, které poprvé použil John Stuart Mill v britském parlamentu v roce 1868, když kritizoval počínání britské vlády, se definuje takto: Dystopické dílo (někdy se používá označení kako-topie) představuje typ společnosti, která odpovídá anti-utopistické charakteristice. Tedy společnosti ne-dobré a ne-vyskytující se v realitě.

V doslovu knihy autorka píše: „Na začátku práce na Dárci jsem stvořila svůj vlastní svět, jak to dělám v každé knize, svět, který existuje jen v mojí fantazii a kde platí pouze „jen my a jen teď.“ Snažila jsem se, aby Jonasův svět působil známě, pohodlně a bezpečně, pokoušela jsem se čtenáře svést. Zbavila jsem se všeho, co mě děsí a co nemám ráda: násilí, předsudků, chudoby a nespravedlnosti,

---

² Lois Lowry. *Biography* [online]

a navrch jsem ještě přidala zdvořilé vychování, protože se mi ta představa líbila.

³

V knize autorka záměrně pracuje se společenstvím, které funguje v budoucnosti a funguje na principu dystopie, ačkoliv při četbě čtenář tuto skutečnost nejprve nepozoruje. U mě osobně ten pocit, že tu něco nehraje, nastal ve chvíli, kdy jsem se v knize dočetla o Jonasových nově přidělených pravidlech, kde stálo: Můžeš lhát. Ve společenství totiž nikdo nelže.

Už předtím jsou v knize určité náznaky, které jsem do té doby nevnímala. Jako amplion, který hlásí např. večerku. Později jsem se z dalších kapitol dověděla, že ale v každé domácnosti, a nejen domácnosti, je zařízení, které odposlouchává vše, co se zde děje. Probíhá zde tedy neustálá kontrola z vyšších míst. Neustálá. Jen Dárce má možnost vypnout mikrofon ve svém příbytku. Ačkoliv se zdá, že je to vše ku prospěchu věci, společenství je totiž založené na tom, že Rada starších může přidělit všem dokonalé povolání, děti apod. na základě tohoto „pozorování“, jedná se o naprostou nesvobodu – žádná možnost volby, to se stalo tématem i celého dramatu.

Postupně jsem se dozvíдалa, o co všechno jsou vlastně ostatní členové společenství ochuzeni. O některých věcech, jako je univerzální barva, jsem byla přesvědčena, že je to nesmysl. Zároveň ale důvod, že všichni vidí všechno „stejnými očima“ mi přišel dostatečně vysvětlující podstatu toho, proč to tak je. Zároveň jsem si vybavila některé školy, kde jsou předem stanovené uniformy, aby všichni měli stejné oblečení a věděla jsem, že mě osobně by to bylo velmi nepříjemné.

Později, když už je Jonas ve výcviku na dalšího příjemce vzpomínek se ptá Dárce proč tohle všechno. Proč lidé nemají možnost volby. Dárce to odůvodňuje tak, že při banálním rozhodování například o oblečení je rozhodnutí většinou snadné. Ale co se týče závažných rozhodnutí, přidělovává to jen samé negativní následky, emoce a pocity. A co kdyby se někdo rozhodl špatně? Je tedy lepší odlehčit lidem tím, že se rozhodovat v takové míře vůbec nemusí. To v konečném důsledku vede k tomu, že nikdo neumírá přirozeně, nikdo se nerodí přirozeně. Žádné dítě nevyrůstá u svých biologických rodičů. Vše je stanovené, kontrolované, organizované a všichni jsou spokojení.

---

³ Lowryová, 2013, str. 205

1.4 Téma předlohy a téma projektu

Kniha Dárce nabízí mnoho témat. Stěžejním je život v dystopické společnosti. Dále je to téma volby a možnosti se rozhodnout svobodně a samostatně. V knize Jonas říká: „Když je všechno stejné, nikdo nemá v ničem na vybranou. Chtěl bych se ráno probudit a sám se rozhodnout: vezmu si modrou halenu, nebo červenou.? Důležitá je možnost volby, vid?“⁴ odpoví mu Dárce. Postavy žijí ve světě, kde vládne naprostý mír, a pokud se stane něco „znepokojivého“ funguje v tomto fiktivním světě vždy někdo (rada starších) či něco (pilulky, které potlačují emoce), co celý problém vyřeší. Celý svět je nebarevný. Obyvatelé společnosti nevidí tedy žádné barvy. Až na dva jedince Jonase a Dárce. Říká se tomu „vidět neviditelné“. Také zde vnímám veliké téma izolace a samoty. Nejen v rámci celého společenství, ale i Jonase – hlavní postavy, který si díky tomu, že jako jediný vidí barvy a jako jediný může přijímat vzpomínky, najednou nerozumí se svými kamarády, ale hlavně s nimi nemůže nic sdílet. „S lítostí si uvědomoval, co všechno ztratil. Dětství, kamarádi, bezstarostný pocit bezpečí, to všechno jako by se mu nenávratně vzdalovalo.“⁵ To mi přišlo jako velmi nosné, a může být blízké mnoha lidem, mnozí si možná podobnou zkušeností prošli.

Při tvorbě dramatu jsem si tedy formulovala otázky:

- Kdo má právo o nás rozhodovat?
- Co pro mě znamená možnost volby? Co to znamená pro členy společenství?
- Co by znamenal Jonasův útěk ze společenství? Jaké budou následky jeho útěku?
- Změní něco jedinec vůči společnosti?
- Je možné nasimulovat fiktivní totalitní společnost, kde jsou emoce potlačené a všichni jsou spokojení?

A z těchto otázek jsem vycházela při tvorbě scénáře celého dramatu.

1.5 Postavy, s kterými jsem pracovala v projektu

„Postavy uvádějí děj do pohybu. Každá z nich je více či méně charakterizována, každá si s sebou přináší svoji minulost, vztahy, sny a potřeby.

---

⁴ Lowryová, 2013, str. 106

⁵ Lowryová, 2013, str. 145

A každá z nich přináší osobitý úhel pohledu na situace, jichž je aktérem nebo se ji nějak dotýkají⁶

V rámci projektu jsem postavám změnila věk z 12-ti na 15 let, aby byl blíže věku účastníků.⁷ Otázka věku mě provázela i při četbě knihy, přišlo mi, že postavy jsou na věk 11 let opravdu velmi vyspělé, celou dobu jsem je vnímala jako starší.

Jonas – kluk, který žije ve své rodinné jednotce, s otcem, matkou a svou mladší sestrou Lilly. Je velmi přemýšlivý, poslušný. Jenže vidí věci, které ostatní nevidí. (náznaky barev). Později je ve společenství díky této schopnosti zvolen jako další příjemce vzpomínek.

Asher – kamarád Jonase, spolužák, který má rád dobrodružství, rád dělá legrácky a baví okolí

Fiona – kamarádka Jonase, spolužačka, s Jonasem jsou si velmi blízcí. Jonasovi se líbí

Dárce – předává Jonasovi všechny vzpomínky světa, je jediný v celém společenství. Je velmi starý a unavený, často trpí bolestmi, které musí nést za celé společenství. Přebývá ve veliké knihovně. Jako jediný má přístup ke knihám. V projektu jsem o něm poskytla jen informace o tom, že Rada starších k němu chodí pro rady, a že jeho úkolem je nést břemeno vzpomínek celého společenství – světa. Jeho charakter vznikl hlavně díky hráčům, pomocí aktivity „Role na zdi“ a živých obrazů

Lilly – mladší sestra Jonase, v dramatu jsem použila její jméno, v první realizaci jsem neuvedla vztah mezi ní a Jonasem, v druhé realizaci jsem pracovala s tím, že jsem uvedla, že jsou s Jonasem sourozenci, a že ráda jezdí na kole

Otec a Matka Jonase – hráči se s nimi setkali při budování postavy Jonase a při závěrečném rozhovoru o tom, zdali mají Jonase rádi (hráči od začátku věděli, že to nejsou Jonasovi biologičtí rodiče, dostali ho za své, jako se přiděluje každé dítě ve společenství)

Dále jsem vytvořila fiktivní postavy, které nejsou v knize, pro potřebu dílny a závislé na počtu účastníků. Vycházela jsem také z filmové adaptace předlohy.⁸

---

⁶ Ulrychová, 2016, str. 71

⁷Tato informace vznikla v aktivitě „horká židle“, kdy se účastníci setkali s Fionou (učitel v roli) – Jonasovou kamarádkou a přišla otázka, kolik jí je. V tu chvíli mi přišlo smysluplnější odpovědět, že jim je 15 let.

⁸ Filmová adaptace The Giver, 2014

2. Strukturované drama

Na úvod této kapitoly se pokusím vymezit pojem strukturované nebo také příběhové drama. Dle Iriny Ulrychové se jedná o „příběh, který vzniká procesem hraní, založeném na předběžném plánu učitele, dotvářeném a přetvářeném aktivitou účastníků v průběhu dramatické hry.“⁹

Vycházela jsem ze základního schématu stavby dramatu podle Iriny Ulrychové:

- Startovací bod
- Budování víry a sběr informací
- Nastolení problémové situace
- Řešení problémové situace
- Závěrečná reflexe

Využila jsem také kontrastu jednotlivce vůči všem, který „pomáhá v dramatu předcházet stereotypnosti, dodává celku dynamiku a zároveň podporuje napětí¹⁰ Účastníci procházejí dějem diskontinuálně, fáze jsou od sebe odděleny jinými dramatickými technikami či jinými doplňujícími aktivitami¹¹ Procházejí situací otevřenou, která „nutí hráče jednat tady a teď, rozhodovat se, čelit něčemu a svou aktivitou ji uzavřít, převzít svůj podstatný díl odpovědnosti za to, co bude následovat a jak to dopadne.“¹²

Příběh, kterým jsem chtěla účastníky dílny provést jsem rozdělila na tyto části.

- a) Budování společenství (otevíráme téma dílny)
- b) Jonas (vstupujeme do příběhu, vstupujeme do role Jonase)
- c) Nová pravidla pro Jonase (zkoumáme úhly pohledu)
- d) Něco je jinak (budování napětí, vznik vnitřního konfliktu Jonase)
- e) Volba – utéct či zůstat
- f) Rozhodnutí

Startovacím bodem byla, honička s omluvou a následná reflexe o tom, jaké bylo dodržovat pravidla, která vlastně nedávají smysl. Součástí tohoto bodu byl také v první dílně krátký text o tom, jak to ve společenství, do kterého se teď přesuneme, funguje. Ve druhé dílně to byl dopis Veronicy, která píše kamarádce do jiného společenství.

---

⁹ Ulrychová, 2016, str. 10

¹⁰ Ulrychová, 2016, str. 54

¹¹ Ulrychová, 2016, str. 23

¹² Ulrychová, 2016 str. 22

Následuje část, kdy účastníci poznávají společenství a pravidla, která tam fungují, spolutvoří ho například kresbou jednotlivých částí společenství. Poté dostávají přidělená jména a společně s přísahou se stávají právoplatnými členy společenství. Přidělením jména dostávají zároveň možnost vybudovat si každý svou postavu. V první realizaci jsem je nechala bez předem daných charakteristik. V druhé realizaci měly některé vlastnosti již dané.

Následovala postava Jonase, ta prochází celým příběhem. Na společenství se díváme hlavně z Jonasovy perspektivy skrze jeho deníkové zápisy a situace, které prožívá. Pro něj nastává jeho problémová situace či určitý vnitřní konflikt z mého pohledu ve chvíli, kdy je zvolen jako příjemce vzpomínek, a tím se začne lišit od ostatních, vzniká v něm určitý rozpor, když se postupně dozvídá pravdu o tom, jak to ve společenství funguje. Buduje se tedy určité napětí – Jonasův vnitřní konflikt vrcholí ve chvíli, kdy se dozvídá, že společenství rozhoduje o všem, včetně života a smrti členů (malých dětí, starých lidí).

Drama končí rozhodnutím – otevřenou situací, kdy Jonas dostává informaci o možnosti útěku ze společenství. Je to možnost, kterou mu nabídne Dárce s tím, že důsledkem bude přenos vzpomínek, které Jonas dostal za rok jeho výcviku. Je tedy na hráčích, jak se rozhodnou, k dispozici mají tři možnosti. „Problémová situace je uspokojivě vyřešena, nemotivuje pokračování ani nevzbuzuje potřebu zabývat se důsledky – drama se uzavírá“¹³ Otázky a možné důsledky se řeší v závěrečné reflexi.

---

¹³ Ulrychová, 2016, str. 51

3. Cíle a prostředky

Hlavní cíle, které jsem si stanovila:

- a) Připravit a realizovat dílnu s věkovou skupinou dospívajících a dospělých účastníků.
- b) Představit prostřednictvím workshopu dílo Lois Lowrové.
- c) Seznámit účastníky s příběhovým dramatem
- d) Porovnat realizaci totožného projektu ve skupině dospívajících a dospělých účastníků.

V této kapitole jsem cíle rozdělila do dvou kategorií.¹⁴ Cíle, které jsem si vytyčila já jako lektor a cíle pro skupinu. Jedná se o dílčí, konkrétní cíle pro lekci. V následném plánu projektu uvádím cíle u jednotlivých bloků – částí dramatu.

Cíle pro lektora

- citlivě vnímat hráče
- rychle reagovat a rozhodovat se
- vytvořit pocit bezpečí pro skupinu
- použít techniku učitele v roli

Cíle pro skupinu

- projít si příběhem
- vstoupit do role a na základě nich prozkoumat problémovou situaci Jonase
- seznámení s knihou Dárce
- spolupráce, komunikace, prezentace vlastních nápadů
- improvizace v roli

Dílna tak, jak je navržena má potenciál rozvíjet níže uvedené cíle:

Dramatické cíle (dovednosti v dramatické oblasti)

- Osvojit si hru v roli
- Jednat přirozeně v improvizaci (škola, obřad přidělení jmen či povolání)
- Rozvíjet schopnost výrazu pohybem (škála pocitů Jonase, setkání Jonase a kamarádů)
- Rozvíjet schopnost komunikovat verbálně i neverbálně

---

¹⁴ Machková, 2007, str. 35, 36

Osobnostně-sociální (poznávání života, světa lidí, vztahy ve skupině, psychické funkce, schopnosti a příslušné dovednosti)

- Rozvíjet vyjadřovací a fabulační schopnosti (definice pocitů)
- Kultivovat schopnost cítění a pochopení prostřednictvím hry v roli
- Rozvíjet obrazotvornost, tvořivost a fantazii (plán společenství)
- Osvojit si pozitivní hodnoty a postoje
- Osvojit si práci ve skupinách a kooperaci (živé obrazy)
- Naučit se naslouchat druhým
- Vyjadřovat vlastní myšlenky
- Uplatňovat nápady

3.1 Techniky a metody

Věděla jsem, že budu pracovat se smíšenými skupinami a s lidmi, kteří se s dramatickou prací zatím nikdy nesečkali, případně minimálně. Proto jsem volila níže uvedené dramatické techniky, které „umožňují jednotlivé situace zpracovávat co nejúčinnějším, a zároveň pro hráče co nejpřístupnějším způsobem. Jednotlivé typy technik napomáhají zapojení do hry i hráčům, kteří nemají žádné zkušenosti s dramatickou prací a kteří možná ani nemají specifické dramatické nadání.¹⁵ Neuvádím všechny, které jsem použila. Níže uvedené se v mém plánu objevují nejčastěji, a proto je popisuji detailněji.

- **Hra v roli** – „Účastníci jsou zde vtaženi do situace, v níž si musí poradit s problémem, přičemž bližší určení postoje nebo úhlu pohledu bude jedním z prostředků, jimiž budou hledat řešení tohoto problému. Účastníci si prozkoumají určité hodnoty, ať už skutečné nebo domnělé, adekvátní dané situaci, a s vědomím, že jsou v bezpečí role, se nebudou bát vyjádřit postoje a názory, které by se neodvážili vyjádřit v situacích, které by cítili jako méně bezpečné.“¹⁶
- **Učitel v roli** – učitel vstupuje do role. Je to nejefektivnější technika v rolovém dramatu, kdy se učitel zároveň účastní hry (v roli), ale sleduje i vše kolem. Kontroluje chod a napětí dramatu a společně s účastníky zároveň sleduje hru s nimi. Má jakýsi nadhled nad skupinou, nad příběhem, „zároveň ale žákům přenechává pravomoc ve chvíli, kdy jsou na to připraveni“¹⁷ „Je příznačná pro strukturované drama, klade značné nároky na herecké schopnosti učitele, na

---

¹⁵ Ulrychová, 2016, str. 11

¹⁶ Morganová, Saxtonová, 2001, str. 48

¹⁷ Morganová, Saxtonová, 2001, str. 54

jeho přirozenost, pravdivost a věrohodnost. Učitel je hlavním z prostředků budování víry, věrohodnosti, pohroužení hráčů.“¹⁸ Učitel může pro roli využívat kostýmní znaky. Je však důležité, aby byla vždy oddělena fiktivnost hry od vztahu učitel – žák.

- **Improvizace** – „Dramatická činnost, která je skutečnou okamžitou reakcí hráče na fiktivní situaci a na jednání druhých, na skutečně vzniklou obtíž; probíhá zcela bez přípravy, bez textu. V dramatické výchově metody založené na improvizaci převažují. Improvizace situace rozvíjí a vytváří děj, příběh nebo je založena na hotovém, vně skupiny existujícím příběhu.“¹⁹
- **Dotek rukou** (vnitřní hlas) – učitel dá štronzo, a chodí mezi členy skupiny, dotkne se ramene žáků s otázkou: „Co právě teď cítíš? Na co myslíš?“. Tuto techniku jsem využívala velmi často. Například, když postavy dostaly přidělená povolání nebo když byl Jonas – hlavní postava, přeskočen v ceremoniálu.
- **Uzavření smlouvy** – jde o významnou činnost, jež účastníky poutá k dramatu a zavazuje je k určitému druhu chování. Ve svém projektu jsem takto připoutala účastníky přísahou, kterou říkali nahlas všem shromážděným, v rámci obřadu přidělení jména, tím se stali oficiálními členy celého společenství.
- **Skrytá instrukce** – tato technika se používá v improvizaci či v rolovém dramatu, když je důležité, aby někdo měl informaci, kterou ostatní nemají. Učitel si vezme žáky stranou a informaci jim poskytne. V mé práci jsem s touto technikou pracovala v plné hře v prostředí školy, kdy jsem dvěma žákům dala instrukci o tom, co mají v průběhu říct, a dále při setkání Jonase a jeho kamarádů opět ve škole, kdy Jonas měl instrukci, že nesmí mluvit o svém výcviku. Je otázkou, zdali se jedná opravdu o skrytou instrukci, jelikož Jonasova nová pravidla si četli všichni účastníci, předpokládala jsem ale, že si je všechny důkladně nebylo možné zapamatovat.
- **Role na zdi** – „role on the wall“. Provádíme analýzu nebo charakteristiku postavy tak, že nakreslíme siluetu na papír a podle zvoleného klíče zapisujeme vlastnosti či vztahy postavy. Může jít i o myšlenky, či výroky postavy, okolnosti ze života postavy.²⁰
- **Zvukový plán** – vyprávění příběhu, či situace, tvorba prostředí pomocí zvuků

---

¹⁸ Machková, 2007, str. 84

¹⁹ Machková, 2007, str. 99

²⁰ Valenta, 2008, str. 205

- **Obraz** – „tedy konkretizovaná myšlenka“²¹. Tato technika či strategie se používá tehdy, když chceme znát to, co si hráči myslí. Je to také zobrazení nějaké skutečnosti. Nebo také jinak: **Živé obrazy**²²
  - rozehrávané (Jonasův běžný den, Instituce ve společenství, Setkání s Dárcem a další)
  - s proměnou (na základě signálu učitele) – v poslední části dramatu, kdy se Jonas dozvídá o tom, jak probíhá vyřazení.

Pro posouvání děje jsem používala hlavně:

- Vyprávění, rekapitulaci, čtení příběhu nahlas, deníkový zápis

---

²¹ Morganová, Saxtonová, 2001, str. 116

²² Valenta, 2008, str. 158

4. Charakteristiky skupin

4.1 Dospívající

Skupina byla smíšená. Vznikla pro tuto jednu událost – realizaci mého bakalářského projektu. Původně jsem chtěla pracovat s celým ročníkem ze ZUŠ Jana Štursy. Ale nakonec všichni nemohli, proto jsem požádala své bratrance a kamarádku Andreu, aby se zúčastnili z důvodu nedostatečného počtu účastníků.

Věděla jsem, že v tomto věku je pro učitele těžké udržet pozornost skupiny. Během práce jsem vnímala různé emoční výkyvy jak moje, tak jednotlivých účastníků, kteří mají neustále potřebu si sdělovat něco „mimo téma“ apod. Byla jsem tedy ráda, že jsem ve skupině měla i Andreu s Kubu, kteří skupinu velmi často usměrňovali. (Myslím tím, svým příkladem.).

Jako pedagog jsem se skupinou jsem nikdy nepracovala, byla to i moje první zkušenost s touto věkovou kategorií.

Honza 13 let, Simon 13 let, Daniela 14 let, Tereza 15 let, (jako jediná znala předlohu) Metoděj 14 let a Marťa 13 let společně studují literárně-dramatický obor v ZUŠ Jana Štursy v Novém Městě na Moravě, 3–10 let, jsou tedy zvyklí fungovat jako skupina, znají se dobře. Jsou to většinou spolužáci a dobří kamarádi i mimo ZUŠ. Mají tedy již dlouholetou zkušenost s tímto oborem, jsou zvyklí na různé techniky a cvičení, jezdí na přehlídky, leccos už z tohoto oboru znají. Nemají ostych před ostatními ze skupiny. Také pro ně není problém pracovat s někým jiným, nedělí se na menší skupinky.²³

Andrea 23 let, je studentka historie na Masarykově univerzitě v Brně. Prošla si na stejné ZUŠ tanečním oborem a má jisté zkušenosti i s prací s literární předlohou, prvky dramatické výchovy. Ze skupiny je nejstarší. Původně se měla účastnit dílny společně s druhou skupinou, ale díky termínu se nemohla zúčastnit, požádala jsem ji tedy, aby byla v této skupině. S ostatními se znala jen letmo. Některé účastníky viděla úplně poprvé v životě. Tím, že byla nejstarší, často byla jakýmsi motorem celé skupiny.

Matyáš 13 let a Jakub 18 let jsou bratři. Zkušenosti s dramatickou výchovou nemají vůbec žádné. K dílně se dostali hlavně z důvodu mého strachu, že nebude dost účastníků. Oba některé členy skupiny znali, díky mé sestře Dádě. Matyáš byl ve skupině nejmladší, Kuba byl druhý nejstarší, to se projevovalo hlavně tak, že

---

²³ Alespoň v mé dílně jsem to nepozorovala.

byl stejně jako Andrea „tahounem“ skupiny, případně menších skupinek. Přinášel nápady, které ostatní akceptovali díky jeho přirozené autoritě.

4.2 Dospělí

Tato skupina se zformovala díky mé prosbě, kterou jsem rozeslala mezi své kamarády. Nakonec se skupina ustálila na níže uvedených, ačkoliv to vypadalo, že jich bude více. Taková byla i moje představa. Skupina byla smíšená, jak věkově (23-44 let), tak v rámci zkušeností s dramatickou výchovou. Opět jsem tedy pracovala se skupinou poprvé, bez předchozí zkušenosti práce s dospělými.

Honza – herec, absolvent divadelní fakulty AMU. Je velmi zkušený v oblasti divadla. Věnuje se hlavně loutkovému divadlu. Jeho syn Simon se účastnil předchozí dílny.

Markéta a Martin – manželé, Markéta je absolventkou katedry dramatické výchovy DAMU. Jako jediná z účastníků předlohu znala. Oba mají za sebou dlouholeté zkušenosti s dramatickou výchovou, zážitkovou pedagogikou apod.

Jana – sestra Markéty, učitelka hry na flétnu v ZUŠ Jana Štursy v Novém Městě na Moravě. Společně se mnou a Markétou nazkoušela divadlo Kouzelná baterka. U ní se nejvíc projevoval určitý ostych, který ale během dílny postupně opadal.

Anežka – byla ve skupině nejmladší. Je absolventkou literárně – dramatického a tanečního oboru na ZUŠ v Novém Městě na Moravě, zkušenosti tedy má také poměrně bohaté, se strukturovaným dramatem jako takovým se ještě nesetkala. Ve skupině se neprojevovala nijak výrazně. Vnímala jsem, že nemá problém se ztotožnit s postavami. Přijímala pravidla a informace tak, jak přicházely, to potvrdila i v závěrečné reflexi. Její bratr Honzík se účastnil předchozí dílny. Oba vynikají svými tvůrčími, fabulačními schopnostmi.

Lenka O. – velmi se angažuje v rodinném centru Walda na Vysočině. Má zkušenosti s divadlem. S dramatickou výchovou se nikdy předtím nesetkala. Během dílny přinášela spoustu energie a koncentrace. Neměla problém vstupovat do postav, přinášela dobré nápady. Naslouchala ostatním.

Lenka H. – žádné předchozí zkušenosti s dramatickou výchovou neměla. Ale účastní se různých akcí v rodinném centru Walda, nacvičují společně s ostatními divadelní hry, účastní se organizačně různých tradičních slavností jako je Masopust či Vynášení Morany. Ve skupině fungovala také velmi dobře, neměla problém spolupracovat. V reflexi zmínila, že pro ni bylo nejtěžším rozhodovat se za postavy, protože ona sama je velmi nerozhodná.

Praktická část

5. Popis a realizace projektu

Pro průběh a reflexi jednotlivých aktivit používám kurzívu.

5.1 Dílna - dospívající

Realizace projektu probíhala v sobotu 7.4. 2018 v ZUŠ Jana Štursy Nové Město na Moravě. Zde jsem absolvovala literárně dramatický obor i já a zvolila jsem tuto skupinu, jelikož ji znám, moje mladší sestra chodí do dramatického kroužku už 9 let a trochu jsem tedy věděla, jak fungují, co je baví a co mají za sebou. I když jsem s nimi jako pedagog předtím nikdy nepracovala. Jen párkrát jsem se s některými sešla na menších dílnách dramatické výchovy s prvky strukturovaného dramatu. A jelikož jsem viděla, jak zde pracují, přišli mi jako velmi vhodní pro můj projekt. Zároveň jsem věděla, že v další skupině dospělých budou někteří z rodičů těchto dětí a chtěla jsem to tedy takto propojit.

5.2 Plán lekce a reflexe jednotlivých aktivit

a) ÚVODNÍ AKTIVITY (15 – 20 minut)

Cíle:

- naladění se na prostor a ostatní členy skupiny
- práce s představou a její udržení v mysli
- aktivizace skupiny
- tematická honička – příprava na téma celého workshopu
- rychlý průzkum toho, jak skupina funguje společně a jak jsou schopní dodržovat pravidla (cíl pro učitele)

Seznámení se strukturovaným dramatem.

Stručné vysvětlení následné práce, nastolení nějakých pravidel pro workshop, pokud budou nějaké otázky, dovysvětlím.

Chůze po prostoru

Instrukce: Až budete chtít, řekněte své jméno, všichni se zastaví a vy pozorně sledujte jejich pohledy, užívejte si tu chvíli pozornosti, dívejte se vzájemně do očí. Po chvíli se zase můžete rozejít. Následuje další jméno.

Chůze po prostoru

Instrukce: Chodíme po prostoru, rovnoměrně ho zaplňujeme, postupně zvyšujeme rychlost. Rychlostní škála je 1-5, přičemž 3, je vaše běžná chůze. Nejvyšší je běh, tzn. 5. Až tlesknu, vy se zastavíte – štronzo, a koho s dotknou, řekne, na co právě myslí nebo co dělá.

Stůj, jdi, tleskni, skoč

Instrukce: Nyní pokračujte v chůzi prostorem a já postupně budu přidávat pokyny, stůj a jdi. Následně tleskni a skoč. Po určité době je přehodím. Pro vás to tedy znamená, že když řeknu stůj, vy půjdete a naopak.

Skupina byla od začátku velmi dobře naladěná, aktivní a soustředěná. Tudíž jim rovnoměrné zaplňování prostoru nedělalo problém. Nicméně jsem věděla, že tam jsou děti netknuté dramatickou výchovou, a proto jsem zapojila i představu, abych i já jako učitel měla představu o tom, zdali jsou vůbec schopní tímto způsobem pracovat. Nejprve jsem jim ji nabídla já v podobě blížícího se autobusu, který nestíhají. Poté už si měli v hlavě vytvářet představy, proč jdou tak pomalu a kam. Pokaždé, když jsem se někoho dotkla, neměl problém s tím říct, kam jde. Následovaly pokyny Stůj, jdi, tleskni a skoč. To pro ně byla nová hra, takže si jí docela užívali. Bylo vidět, že skupina velmi rychle překonala počáteční ostych před ostatními. Zvolila jsem záměrně aktivitu se jmény, abych viděla, jak na sebe reagují, jak reagují na pozornost, která je zaměřená výhradně na ně samotné. Průběžně jsem si totiž připravovala, koho si zvolím na případnou roli hlavní postavy – Jonase. Někoho, kdo zvládne být jednotlivcem proti všem.

Asociace

Do kruhu je položený papír s nápisem: Je třeba dodržovat pravidla? Proč? Učitel pokládá doplňující otázku, co pro vás znamená ideální společnost, jaká by měla být, co vás napadá? Existuje někde podle vás?

Honička

Instrukce: Já určím někoho, kdo má babu. Ten, kdo ji má, začíná honit ostatní. Pravidla jsou taková, že koho chytím, tomu se omluvím se slovy: Omlouvám se, že jsem tě chytil. Chycený odpovídá: Přijímám tvoji omluvu. (Vyzkoušíme si to říct všichni společně)

Krátká reflexe: Jaké to pro vás bylo? To, že předávání baby bylo spojené s omluvou? Všimli jste si různých druhů omluv?

Tato aktivita byla úplně první, která mě napadla v rámci plánování celého projektu. Dle mého názoru dokonale vystihuje vše, co chci účastníkům předat – dodržování pravidel, nepřemýšlení nad tím proč, možnost volby ve způsobu omluvy (intonace, fyzický kontakt) Honička byla z mého hlediska opravdu povedená a myslím, že jednoznačně nastavila myšlenku celého strukturovaného dramatu. V reflexi jsme řešili, jaké to bylo pro ty, kteří se omlouvali druhým. Zdali to byly upřímné omluvy nebo ne. Také jestli si všimli, že při omluvě se druhého dotýkali či ne. Jeden z hráčů to shrnul tak, že to pro něj omluva nebyla, že mu to přišlo úplně nelogické, a že jen dodržoval pravidla. Někomu to přišlo prospěchářské, omlouvat, se. Omluvy byly většinu času ironické. Někdo k omluvě přidal gesto – ruku na srdce. Všem to ale přišlo „k ničemu“. Přesně tuto myšlenku jsem potřebovala jako základ pro další práci.

Úplně mi vypadla přípravná aktivita s tím, proč je třeba dodržovat pravidla, kterou jsem měla naplánovanou. Reflexe z honičky mi tak přišla nejspíš tak nosná, že jsem rovnou přešla k představení společenství, ve formě krátkého textu o tom, jak to tam funguje.

b) BUDOVÁNÍ SPOLEČENSTVÍ A OBČANÉ (1, 5 hodiny)

Cíl:

- Tvorba kontextu celého příběhu, kde se bude odehrávat a kdy.
- Seznámení skupiny s textem z předlohy – tematizace.
- Prostřednictvím kresby vytvořit plán společenství pro lepší představu.
- Komunikace, prezentace před ostatními, spolupráce.
- Rozvoj fabulačních schopností.
- Krátký vstup do rolí, plná hra (vedená učitelem v roli).

Pomůcky: černé či tmavé pastelky, ideálně jedna barva, balící papíry velké (3x), fotografie, jmenovky se jmény + lepící páska, šál pro roli předsedkyně společenství

(na zdi visí fotky z filmu viz Příloha č. 15 Fotografie společenství)

Instrukce: Najděte si v prostoru místo, posadte se nebo položte, zavřete oči, a poslouchajte.

„Společně se teď přesuneme do společenství, ve kterém lidé neznají války, zločiny, strach, ani bolest. Všechno je dokonale organizované a regulované, absolutní jednota s nejvyšší hodnotou. Nikdo si kvůli ničemu nemusí dělat starosti, zvláštní

komise vám přidělí povolání, životního partnera i děti. Vše je dokonalé. Lidé v tomto společenství si navzájem nic nezávidí. Všeho mají totiž dostatek. Bydlí ve stejných domech, mají stejný nábytek. Stejně oblečení. A barva, ta existuje jen jedna. Univerzální. Všichni se k sobě chovají podle pravidel. Jsou k sobě laskaví a milí. Nelžou si. Vyjadřují přesně to, co cítí. Jsou k sobě slušní a dodržují pravidla.“

Reflexe: Společně po kruhu, každý řekne jednu větu, kterou si pamatuje z textu, který právě slyšel.

Po četbě textu jsem sezvala děti do kruhu a každý měl říct jednu větu či myšlenku o tom, co zrovna slyšel. Hned zpočátku zazněly věty typu: "To jsi popsala vězení ne?" Takže mi bylo jasné, že je musím nějak naladit na to, aby byli spokojení, a že to půjde dost těžko, když od začátku ví, že to společenství je nejspíš něco velmi špatného. Projevilo se to skoro ve všech následujících aktivitách, přistupovali ke všemu velmi ironicky.

Plán společenství

Instrukce: Společně si teď nakreslíme, jak asi takové společenství vypadá, jaké tam jsou oblasti. Inspirací vám mohou být tyto obrázky, které tu visí na zdi. Rozdělím vás na tři skupiny, každá bude mít na starosti jednu oblast:

- Obytné jednotky.
- Vedení společenství.
- Rekreační a vzdělávací oblast.

Napadá vás, co by tam mohlo všechno být? (popřípadě obejít jednotlivé skupiny a směřovat je...)

Představení oblastí:

Instrukce: Společně nyní všechny oblasti propojíme. (dáme papíry k sobě) a mluvčí skupiny popíše, co se v dané oblasti nachází. Samozřejmě ostatní členové skupiny mohou doplnit mluvčího. Ostatní se mohou ptát, pokud máte nějaké dotazy.

Nákresy třech oblastí ve společenství byly velmi povedené. Každá skupina to pojala po svém, přemýšleli nad tím a měli i dostatek času, takže kresby byly opravdu promyšlené do detailů. Každé skupince jsem přidala instrukci, aby přemýšlely nad tím, jak nám svou danou oblast poté odprezentují. Prezentace byly k věci, v souladu s tím, co už o společenství věděli. Mezitím co kreslili, jsem nalepila na zdi různé fotografie - černobílé z filmu inspirovaného touto předlohou. K doplnění určité atmosféry a vizuální stránky nového světa. Také jejich psací

potřeby byly jen černé fixy nebo voskovky, z důvodu toho, že ve společenství viděli všichni jen jednu barvu. Původně jsem chtěla s fotografiemi dále pracovat a měla jsem je vytisknuté i barevně, jenže jsem na to během dílny zapomněla. Takže sloužily opravdu jen k určitému doplnění vizuálu, pro lepší představu. Pro doplnění představy jsem jim rozdala ještě dva novinové články, které měly zpracovat jako reportáž.

Přiřazení jména

Instrukce: Jak už jsem říkala, podíváme se do určitého společenství, o němž vám můžu říct, že jsou tam všichni spokojení, šťastní a v bezpečí a mají všeho dostatek. V tomto společenství jsou zvykem různé obřady. A my si jedním takovým teď projdeme. Já teď vstoupím do role jednoho člena společenství - předsedkyně Rady starších a povedu ceremonii. Naslouchejte mým instrukcím. Seřadte se prosím do řady. Jakmile vstoupím do prostoru jeviště, začíná improvizace. Končí mým odchodem.

Přísaha

Tímto se stávám členem společenství a zavazuji se k tomu, že budu plnit všechna pravidla, která byla stanovena již za dávných časů

Jména: Asher, Bill, Fiona,,Issac, Pierre, Madeline, Jane, Lilly, Matt, Joe,...²⁴ (když hráč přistoupí, dám mu jméno napsané na cedulce, nalepím ho na tričko, a vyzvu ho, aby se podepsal na listinu a řekl nahlas přísahu, když ji řekne, vyzvu ostatní, aby opakovali jeho jméno se mnou, ukončím to potleskem)

Obřad byl pro všechny už začátek toho, že půjdou do určitých rolí a náležitě si to užívali. Podávali si ruce, opravdu rychle se dostali do role a potřásali si rukama na důkaz přijetí do společenství. Přísahu nakonec nepodepisovali, jen říkali před ostatními členy společenství nahlas. Stejně tak reflexe o tom, co se odehrálo dle mého názoru nebyla potřeba, takže jsem je rovnou rozdělila na skupinky, abychom se blíže podívali na to, jak lidé ve společenství žijí. A následovaly živé obrazy.

Dramatický zvrat nastal, když ve 12:30 přišel Honzík, který si nepřečetl aktuální zprávy, kdy dílna začíná, jelikož to vzbudilo velký ohlas a legraci, bylo třeba všechny opět nějak dostat do příběhu a atmosféry, kterou jsme pomalu vytvářeli, a proto jsem zvolila variantu znovu udělat obřad přidělení jména, tentokrát s obměnou toho, že jsme opakovali jméno každého člena od nejtíššího

---

²⁴ Jména jsem psala až na základě toho, jaké bylo složení skupiny. Pevně stanovené bylo: Jonas, Asher, Fiona.

do nejhlasitějšího. Všechny evidentně moc bavila pozornost, která byla opravdu jen na jejich osobu - postavu. Vnímala jsem u někoho zpočátku mírné rozpaky, ale zároveň si to moc užívali.

Dalším krokem byla rychlá rekapitulace toho, co jsme ze zatím dozvěděli o společenství. Každý měl k dispozici jednu větu, kterou měl Honzíkovi (Mikeovi) zrekapitulovat o tom, co se už o společenství a životě v něm stalo a co o něm víme. (Vládne jednota. Mají univerzální barvu. Vše je dokonale organizované). Potom jsme v krátkosti Honzíkovi ukázali plán společenství, jeho tři oblasti, které předtím hráči nakreslili. Poté jsme se mohli přesunout k dalším aktivitám.

Život ve společenství

Novinové články (viz Příloha č. 2 Novinové články)

Instrukce: Jste tedy právoplatnými členy společenství. Předložím vám nyní ještě pro ilustraci dva novinové články o událostech, které se zde dějí. Je na vás, jak je ztvárníte, ale nějakým způsobem je budete prezentovat ostatním. Mám tu dva články, tudíž vás poprosím o rozdělení se na dvě skupiny. Máte čas na přípravu.

První setkání skupiny s tím, že mají zobrazit informace z textu, které dostali v podobě novinových článků. První skupina, kde byl Kuba (reportér), Maty (kameraman), Terka (svědek události) a Metoděj (letoun) to pojali jako reportáž z „místa činu“. Tedy bezprostředně poté, co se událost – přelet neznámého letounu, odehrál. Terka jako členka společenství sdělila do kamery, že věděla, že se jí nic nemůže stát a měla pravdu, díky radě starších se jí opravdu nic nestalo. Role fungovaly velmi dobře, každý věděl, co má dělat. Druhá skupina ve složení: Simon (starý člověk), Marťa, Daniela a Andrea (mladší členové společenství) měli za úkol zobrazit, jak funguje vyřazení člena společenství. Vše probíhalo velmi uctivě až na konec obrazu, kdy Daniela, která staršímu členovi třásla rukou ho zároveň tlačila ke dveřím, které za ním následně zavřela. Byl tam tedy náznak toho, že to nebyl úplně dobrovolný odchod.

Instituce

Instrukce: Nyní se tedy podíváme do takového běžného života členů společenství, ale nejprve si pořádně přečtete pravidla, se kterými jste souhlasili. Vyvěsím je tady, abychom je měli vždy k dispozici. Víme, co hrozí, kdyby se porušila třikrát. Nyní se podíváme, jak lidé žijí, co zde všechno najdeme.

Rozdělte se teď, prosím, na tři skupiny, ideálně, abyste byli s někým, s kým jste dnes ještě nepracovali. (rozdělení prostoru, každá skupina dostane informaci, jen

část, o tom, jak to zde chodí a je na nich, jak to ztvární) Každé skupině rozdám text s informací, jak to v dané budově funguje

Dům stáří

Staří ze společenství nikdy nevycházel z určeného místa, z Domu stáří, kde měli prvotřídní péči a těšili se všeobecné úctě. Vždy před jejich vyřazením vyprávěli svůj životní příběh.

Rada starších

Každých deset let se volí předsedkyně Rady starších. Mají na starosti celé společenství. Musí sledovat životy občanů Rozhodovat o tom, jaké budou mít povolání a jakého by měli mít partnera. Rozhodují o nových pravidlech, pokud jsou potřeba.

Pečovatské centrum

Je zde vždy padesát dětí, o které se ve dne i v noci starají pečovatelé. Každé novodítě má svou "hrací pomůcku" a čeká na obřad přiřazení jména a rodinné jednotky. Pokud však prospívá podle váhy. Pokud ne, jsou děti vyřazeny.

Živé obrazy nedělaly nikomu problém, jen se o něco prodloužil čas na přípravu. Skupinky jsem rozdělila tak, aby byl někdo, kdo nemá s touto technikou žádné zkušenosti s někým, kdo ho nasměruje. Byly to trojice a dvojice. Nemusela jsem nijak zasahovat. Vše probíhalo bez problému. Ostatní skupiny nevěděly, jakou budovu má skupina, která právě dělá živý obraz. Takže moje otázky směřovaly nejen k tomu, koho vidíme, ale kde se to nejspíš odehrává.

Rada starších – Daniela (sekretářka) a Kuba (předseda), členové tipovali, že to bude vedení společenství, nebo možná výslech.

Dům stáří – Simon (starší), Marťa (kameramanka) a Terka (reportér), ostatní opět tipovaly, že je to Rada starších, až po rozehrání obrazu, jsme se dozvěděli, že se jedná o Dům stáří, kde se natáčí příběh člena společenství, kterého čeká vyřazení. Terka jako reportér zdůrazňovala, jak je vidět, že jsou členové společenství spokojení se svým životem. Simon jako starší to potvrdil.

Pečovatské centrum – Andrea, Metoděj, Maty zobrazili postupnou řadu, Maty na nejnižší úrovni, Ajka uprostřed ve střední úrovni a Metoděj stál. Ostatní přemýšleli, zdali je to vězení, růst. Nakonec jsme dospěli k tomu, že Ajka je jakýmsi soudcem, a měli jsme pravdu. Po rozehrání Ajka odstrčila Matyho s tím, že nevyhovuje a Metoděje poslala dopředu se slovy: „ty jdi vstříc naší budoucnosti“. Opět docela krutý pohled na to, jak to funguje v domě stáří. To mě

inspirovalo k tomu, abych u skupiny dospělých pozměnila instrukce v textu a vymazala informaci o výběru dětí.

Definice pocitů.

Instrukce: Společně se teď přeměníme v experty, radu starších ze společenství, a vytvoříme takový slovník pro naše členy společenství. Aby se mohli přesně vyjadřovat při každém sdílení i v běžné mluvě. Na papírech máte napsané pocity, které zažíváme i my a je na vás popsat je, napsat jejich definici, a poté nám je jako experti patřičně vysvětlit – objasnit.

Ještě před popisem jednotlivých pocitů a emocí jsme si řekli rychlé asociace na slovo pocit a emoce. Následně jsme vybírali, které kdo chce definovat, chtěla jsem pohlídat to, aby zde byly zastoupeny negativní i pozitivní přibližně ve stejné míře, jelikož skupina nabízela hodně negativních pocitů v souvislosti s atmosférou.

Škola (živé obrazy, rozdělení do skupin)

Instrukce: Nyní se podíváme na to, jak to vypadá ve škole, pojdme to tady uspořádat tak, jak si myslíte, že to ve škole vypadá, máte k dispozici židle, a dřevěné kostky.²⁵ Improvizace začne tehdy, když vstoupíte do prostoru na jevišti. Vezměte si vaše jmenovky. Klidně si začněte chůzí, naladte se na vaši postavu. Nyní se já stanu lektorem – učitelem a vy budete mými žáky. Podíváme se, jak to vypadá na jejich hodině. Vezměte si sebou své vysvětlivky pocitů. Improvizace bude končit mým odchodem z prostoru jeviště. Pamatujte na to, že odpovídáte na pozdrav, přijímáte omluvy dle pravidel společenství.

(dvěma z hráčů poskytnu skryté instrukce)

Žák 1. Umírám hlady, kdy už bude oběd?

Žák 2. Omlouvám se celému učebnímu společenství, že jsem přišel pozdě.

V tuto chvíli už se začínala projevovat snižená pozornost skupiny, zatím jen lehce. Někteří dokončovali práci na definicích, a to způsobilo mírnou nepozornost. Nejspíš už měli jenom všichni hlad. Proto jsem zvolila ještě chůzi po prostoru s tím, aby se naladili na to, že jdou do vzdělávací oblasti a že jsou už za své postavy. Kuba, který měl skrytou instrukci s pozdním příchodem si k textu přidal ještě důvod, proč nedorazil včas: „Po cestě jsem našel nová pravidla, které jsem si ještě

---

²⁵ Věděla jsem, že budou k dispozici. Samozřejmě se dá použít cokoliv.

nestihl přečíst, a proto jsem přišel pozdě." Ostatní přijali omluvu na můj pokyn. Vyzvala jsem jednotlivé žáky, aby předstoupili před ostatní a sdělili jim svou definici. Ostatní odpovídali: „Děkujeme ti, za tvé sdílení." Simon (Bill) dokonce pozdravil celé společenství, když předstoupil před ostatní. A další pokračovali podobně, aniž bych je musela k něčemu vybízet či je opravovat. Metoděj, který dostal instrukci, aby řekl, že umírá hlady, na to nakonec zapomněl, ale vůbec to nevadilo. Byla jsem velmi mile překvapena, jak okamžitě přistoupili na pravidla. Až na Dádu, která měla s tvorbou definice v předchozí aktivitě problém, a proto se omluvila společenství, že jí zapomněla. V tu chvíli jsem reagovala tak, že to nejspíš proberu s její rodinnou jednotkou, jelikož její povinností je, se připravit. Později jsem ale přemýšlela, zdali to byl dobrý krok, protože jsem viděla, že to Dádu poněkud vzalo, nejspíš proto, že když improvizace skončila, ostatní měli poznámky typu: „někdo bude bičován apod." Honzík (Bill) sdělil ostatním, že jeho definicí byl smutek, se kterým se tedy nikdy nesetkal, ale vyhledal si to. Všichni, kromě Dády a Matyáše tedy sdělili ostatním svoji definici. Celou improvizaci jsem ukončila tím, že mohou jít na oběd.

Rodinné jednotky

Instrukce: Nyní vás rozdělím do skupin po třech, či čtyřech. (ideálně by měly vyjít trojice Matka, otec a dítě nebo čtveřice). Poslechněte si další informace, jak může vypadat běžný den rodinné jednotky ve společenství a na základě tohoto textu vytvořte prosím živé obrazy, které se rozehrají, až dám signál.

„Každý den probíhá rituál sdílení pocitů. Rodina se společně sejde u stolu a sdílí své pocity, které přes den zažili. Každý dělá nějakou práci, například pečovatele dětí, či starých osob nebo roznašeče jídel nebo pilota nebo inženýra. Děti jezdí na kole, vzdělávají se. Hrají hry. Také každé ráno probíhá v rodinné jednotce sdílení snů, které se všem členům v noci zdály. Všichni dodržují pravidla a jsou spokojení. Každý den ráno berou pilulky proti Neklidu.“

Z textu jste se dozvěděli, co členové mohou dělat, pokud vás ale napadá něco dalšího, klidně udělejte obraz něčeho jiného. Je to na vás.

Díky tomu, že už přijel oběd, jsme se k živým obrazům nedostali v této fázi, protože jsem viděla, že už by to ani nebylo možné. Ale aby se úplně nezapomnělo na to, co jsme se dozvěděli, napsaly děti na papír slova, která si z textu pamatovaly př. berou pilulky proti neklidu, sdílení pocitů, sny apod. Simon potřeboval odejít domů na oběd a ptal se mě, já mu po četbě textu o tom, jak to funguje v rodinné jednotce, dovolila odejít, a i když už byl mimo roli, poděkoval

celému společenství, že může odejít. (Musím podotknout, že tento „nešvar“ či „přesah“ se objevoval velmi často i mimo hru, i u druhé skupiny dospělých)

-----Obědová pauza (1 hod.) -----

c) JONAS (45 minut a více)

Cíl:

- Seznámení se s postavou Jonase prostřednictvím Fiony (jeho kamarádky).
- Tvorba a budování jeho charakteru, současně i jiných postav.
- Účastníci poznávají život ve společenství a pravidla, která zde fungují.
- Orientace v textu.
- Vstup do role.

Neplánovaně jsem ještě před celý blok zařadila honičku, abych skupinu trochu rozhýbala, jelikož jsem věděla, že následující aktivity budou spíše fabulačního rázu. Honička²⁶ spočívala v tom, že jsem obcházela skupinu a každému jsem přiložila na záda kousek barevné pásky, opravdu jsem ji ale nalepila jen jednomu z nich. A poté jsem odstartovala hru a jejich úkolem bylo, přijít na to, kdo má pásku na zádech. Ten, kdo poznal, že ji má řekl: Já to jsem. A honil ostatní, všichni vždy poznali, kdo ji má. A na začátku hry okamžitě běželi ke zdi, a kryli si záda. Chtěla jsem touto aktivitou trochu nastínit pozdější pocity Jonase (nejistota, proč já?), se kterým se měli za moment poprvé setkat. Poté jsem tedy postupovala podle plánu.

Jonasův deník

Instrukce:

Do jedné rodinné jednotky byl přidělen Jonas, jehož zápis z deníku máte před sebou. Přečtěte si ho nyní. (viz Příloha č. 3 Deníkový zápis Jonase)

„Dnes nad společenstvím přeletěl neznámý letoun. Měl jsem strach, protože nás amplion svolal do jedné budovy a nikdo nevěděl, co se děje. Naštěstí, za chvíli bylo po všem a všichni byli zase spokojení. Já jsem šel do školy za Fionou a Asherem. Jenže pak se mi stala ještě jedna znepokojující věc. Házeli jsme si s Asherem jablkem - hodíš, chytíš. Děláme to už od mala. A najednou to jablko...se nějak změnilo. Tvar byl stejný, dokonalý, ale NĚCO bylo jinak. Byl jsem z toho zmatený, ale Asher nic zvláštního neviděl. Vzal jsem si jablko domů, abych ho

---

²⁶ Inspirovala jsem se v knize Radka Marušáka – Literatura v akci

prozkoumal, jenže odnášet jídlo domů se nesmí a amplion to vyhlásil na CELÉ SPOLEČENSTVÍ. Hrubé porušení pravidel. Už to neudělám. Při večerním sdílení bych to měl říct matce a otci...nebo ne?“²⁷

Setkání s Fionou

Instrukce: O Jonasovi tedy něco málo víme, teď ještě budete mít jedinečnou možnost setkat se s Fionou, kterou zmiňuje ve svém deníku také. Můžete se tak dozvědět něco o tom, jak se žije ve společenství, a co momentálně prožívá atd. Nebojte se zeptat.

Fiona – horká židle (Ona je znepokojená nebo má strach? Bojí se toho, že bude brzy prosinec a ona dostane přidělené povolání, má kamarády, se kterými chodí do parku, dělá dobrovolnou službu, pomáhá v pěstounském centru apod. Neví, čím by chtěla být. Je milá, usměvavá, kamarádí se nejvíc s Jonase a Asherem, se kterými i chodí do školy.)

V původním projektu jsem měla horkou židli s Jonase, jenže jsem si vůbec nebyla jistá, zda bych uhrála kluka, upřímně, kdyby to byla jiná věková skupina, nejspíš by mi to nevadilo, ale u téhle jsem si nebyla jistá, zdali by to přijali. Nakonec jsem tedy zvolila Fionu, která si je s Jonase velmi blízká. Všichni se na něco ptali (měla jsem trochu obavy, aby všichni nemlčeli), hlavně je zajímaly věci jako, kde společenství bere zásoby jídla a neustále se vraceli k přeletu neznámého letounu nad společenstvím. Dále je zajímalo, jak se staví Fiona k tomu, že je jí přiděleno povolání. Dozvěděli se, že bezmezně věříme ve společenství tomu, že když jsme sledováni, bude nám přiděleno povolání dle našich nejlepších schopností a vlastností. Dále je zajímaly například platy pracujících občanů (totedy byla otázka, nad kterou mě předtím vůbec nenapadlo přemýšlet, a dost mě zaskočila) Klíčové ale bylo, sdělit aktuální stav Jonase, Fiony a všech, které čeká obřad přidělení povolání. Také je zajímalo, jestli Fiona ví, co je za hranicí společenství. Celý rozhovor byl poměrně dlouhý, i když Fiona chtěla několikrát odejít, vždy přišel nový dotaz. Rozhovor se tedy začal ubírat takovým směrem, že ostatní nabádali Fionu k útěku ze společenství, tomě opět docela znepokojilo, a nakonec jsem ho ukončila s tím, že nevidím jediný důvod, proč bych utíkala.

---

²⁷ Pro lepší čitelnost jsem dopis přepsala do plánu projektu.

Čtení textu: Jonasův sen o Fioně. Definice neklidu (touha po někom, emoce). Jonas musí brát pilulky. Je dospělý.

Zápis do deníku Jonase: Tady jsou papíry a fixy, pojdte za Jonase napsat zápis do jeho deníku. Sice má za sebou sdílení s rodiči, přesto ho ale jeho znepokojení neopouští, takže si večer před obřadem ještě píše zápis.

Z časových důvodů jsem vynechala čtení kapitoly o Fioně a neklidu, jelikož spousta informací zazněla již v předchozí aktivitě a přišlo mi, že další dějová linka Jonase a Fiony pro další práci nebude třeba. Stejně tak Jonasovo psaní do deníku jsem již nezapojila a přešla rovnou k obřadu. Měla jsem pocit, že času je opravdu málo. Místo čtení jsem ještě rozdělila účastníky na tři skupiny, aby ukázali pomocí živých obrazů situace z Jonasova dne. Ty, které se budou týkat jeho rodinné jednotky, případně kamarádů. Některé byli potřeba rozehrát, jeden jsme nerozehrávali, protože byl totožný s prvním (sdílení pocitů u večeře). Ve skupině, kde byl Simon, Honzík a Maty zaznělo dokonce poděkování radě, že je zásobuje jídlem.

Silueta Jonase

Instrukce: Na papíru je nakreslená silueta Jonase, napište do ní to, co o Jonasovi víme, jaký je, jaké má vztahy.

Tuto aktivitu jsem zvolila proto, abych měla malou reflexi toho, co všechno o Jonasovi účastníci ví. Dostali jsme se i k ujasnění některých pravidel ve společenství. (př. kolik může být v rodinné jednotce dětí). V tuto chvíli bylo opravdu těžké nějak skupinu zkoncentrovat, nevěděla jsem, zdali už jsou přehlcení, málo zaktivizovaní, unavení. Ale najednou jejich pozornost vůči mně opravdu velmi klesla. A to jsem věděla, že to nejdůležitější -> budování příběhu je ještě čeká. Objevovaly se poznámky od některých holek: „Pojďte už pracovat!“ Ale díky věkovému složení jsem čekala, že tohle dřív nebo později přijde. Otázkou mého zkoumání bylo právě najít tu hranici, případně určitý návod, jak jejich pozornost udržet.

Ceremonie povolání

Instrukce: Vezměte si opět své cedulky se jmény (jednomu z hráčů přidělím cedulku s novým jménem Jonas) Jonasův den a nejen Jonasův den tedy nastal. Proběhne shromáždění ve středu společenství. Já opět vstoupím do role předsedkyně z Rady starších a povedu obřad. Vy ostatní budete jedenáctky, které společně s Jonasem čekají na přidělení povolání. Jste jeho kamarádi, spolužáci a

těšíte se a nejspíš prožíváte stejné obavy jako Jonas. Na shromáždění máte ještě chvíli času a mě zajímá, co se vám honí hlavou.

Myšlenky jedenáctek (motivovaná chůze po prostoru se štronzem)

Proto chodíme po místnosti, jako bychom šli cestou do auditoria a když tlesknu, dotknu se někoho rukou, on mi sdělí jeho myšlenku.

Tuto aktivitu jsem úplně vynechala, díky tomu, že jsem řešila to, že skupina je velmi nekoncentrovaná. A zapoměla jsem, že ji mám v plánu.

Obřad

Nyní jste došli až do budovy, kde obřad probíhá. Seřadte se prosím do řady.

Učitel v roli: text, přivítání, přidělování povolání, všichni opakují: děkujeme ti za tvé dětství. Vyzvu je si sednout. Jonase přeskočím.

Myšlenky:

Vystoupím z role. A následuje štronzo.

Co si Jonas myslí právě teď? Jak se cítí? Co si myslí ostatní? (možná by si i ostatní měli zkusit pozici Jonase?)

Pokračování obřadu

Omluvím se společenství. Oni odpoví: Přijímáme tvoji omluvu. Vysvětlím to, proč jsem přeskočila Jonase a přidělím mu funkci dalšího Příjemce vzpomínek. Vysvětlím, co to znamená. Poděkuji všem a pošlu je domů. Vystoupím z role.

V rámci svého velmi špatného emočního rozpoložení, jiný důvod opravdu nebyl, jsem usoudila, že do role předsedkyně rady starších nevstoupím já, ale napadlo mě využít Terku, která jako jediná předlohu znala, a věděla jsem, že má dostatek zkušeností na to, aby v roli předsedkyně obřad vedla. Ostatní kupodivu na tuto novou okolnost přistoupili okamžitě a s velkou pozorností.

Terka si vedla moc dobře, já jsem jí nedala žádný připravený scénář, takže to opravdu byla velká improvizace. Každému přidělila povolání v rámci společenství. A Kuba (kterému jsem místo jeho původní jmenovky, dala jmenovku Jonase) zůstal stát mimo jeviště, kde už byli ostatní s přiděleným povoláním. To bylo přesně to, co jsem potřebovala. Aby byl Jonas přeskočen. Nemusela jsem do hry vůbec zasahovat. Byla jsem jako další člen Rady starších až do tohoto momentu, kdy jsem se omluvila celému společenství, jestli si myslí, že jsem udělala chybu a pokračovala jsem čtením textu (proč se to stalo a jaké byly Jonasovy pocity). (viz Příloha č. 8 Obřad přidělení povolání) Místo plánovaných

myšlenek postav jsem zvolila variantu myšlenek jich samotných, proč si mysleli, že Jonas zůstal sám, jak mu asi bylo apod.

d) NOVÁ PRAVIDLA PRO JONASE (25 min)

Jonas dostává dopis od Dárce. S novými pravidly. Rozdám všem dopis s pravidly Jonase, každý si je v tichosti přečte. (viz Příloha č. 9 Pravidla pro Jonase)

Instrukce: Pokud máte přečteno, odložte pravidla, koho se dotknu, sdělí nahlas nějakou myšlenku Jonase v tuto chvíli.

Dárce

Instrukce: Abyste získali nějakou představu o tom, co znamená funkce Dárce v tomto společenství, pustím vám nyní rozhovor, který vám pomůže pochopit, o co jde. (**viz** Příloha č. 7 Nahlédnutí do Rady starších)

Jak Dárce předával Jonasovi vzpomínky

Instrukce: Jonas stejně jako vy měl různá očekávání, jak takové setkání s Dárce bude probíhat. Rozdělte se do dvojic a pomocí krátké etudy si připravte, jak mohl Dárce předat první vzpomínku Jonasovi, jaké bylo tedy jejich úplně první setkání?

Neplánovaně byla tato aktivita z celého workshopu nejzábavnější. Z nějakého důvodu, ačkoliv se některé skupiny snažily zobrazit to se vší vážností, to mělo velmi zábavný efekt. Do teď jsem tomu úplně neporozuměla. V této aktivitě se opravdu ještě více vykrytalizoval postoj Jonase k jeho nové funkci ve společenství. A také ačkoliv neměli moc informací o Dárce, vůbec to nevadilo, protože si s tím poradili. Viděli jsme Jonase, který je zvědavý a má obavy, Jonase, který vůbec nechápe a Jonase, který vůbec nemluví, jen přijímá informace od Dárce. Dárce byl ve dvou případech podobný, moudrý, vážný. Jenže třetí skupina, ve které byl Dárce Honza, ho zobrazila jako velmi nervózního, podrážděného člověka, který Jonase varuje před tímto povoláním a sděluje mu, že to opravdu bude strašně náročné. Působí celou dobu velmi nervózně a hekticky.

Setkání s Dárce (Příloha č. 10 Setkání s Dárce)

Instrukce: Najděte si místo v místnosti, pohodlně se usadte, položte a poslouchajte. Jak tedy proběhlo první setkání s Dárce.

e) NĚCO JE JINAK (45 min)

Škola

Instrukce: Nyní i si opět vezměte vaše jmenovky, máte za sebou první dny výcviku a společně se scházíte ve škole. (někoho vyberu do role Jonase a připomenu mu, že on o svém výcviku mluvit nesmí a může lhát) Určitě toho máte spoustu nového, takže neváhejte sdělovat svým spolužákům. Hra končí příchodem učitele – tedy mě. Pokud potřebujete opět začneme chůzí po prostoru, abyste si připomněli, jaká jste dostali přidělená povolání. Vstupem na jeviště zahajujete hru.

Reflexe: Jaké to pro Jonase bylo? Jaké to bylo pro spolužáky? Cítili jste se taky někdy tak? Co byste Jonasovi poradili?

V roli Jonase byl tentokrát Honzík, kterému jsem připomněla, že o svém výcviku mluvit nesmí. Sám si zvolil i variantu, že do třídy přijde jako poslední. Všichni už byli v hovoru a sdělovali si zážitky z výcviků, ačkoliv jsme předtím vůbec neprobíraly, jaké jsou. Honzík v roli Jonase neustále přecházel po třídě se zamyšleným výrazem, vypadal nervózně. A ostatní si ho moc nevšimli, občas se ho zeptali, jaký jeho výcvik a Honzík odpověděl, že dobrý. A dál nic moc neříkal. Největší pozornost měl Asher, který byl pilotem a tím pádem všechny zajímalo, jestli letěl za hranice společenství. Celá tato aktivita měla být zkušeností hlavně pro Jonase. Původně jsem přemýšlela, zdali mám hru zastavit a zkusit vyměnit Jonase, ale nakonec jsem to nechala takto. Ve společné reflexi měl hlavní slovo hlavně Honza, který měl velmi intenzivní zážitek, kdy se chtěl s ostatními také bavit o tom, co zažil a jak je to pro něj nové, ale nemohl. Ostatní Jonase moc nevšimli, jen si všimli, díky tomu, že byl nervózní, že se mu asi něco děje.

Vzpomínky a pravá tvář společenství

Instrukce: Pohodlně se usadte, položte. Zavřete si oči. Co se vám vybaví, když řeknu slovo krásná vzpomínka? Zkuste jednu chytit a nepustit, všímejte si, zdali se vám vybaví chuť, vůně, hudba. Co vidíte. Zkuste přesně vnímat každý detail.

Reflexe: Jaké to bylo? Opravdu jste cítili vůni? Jaké to byly vzpomínky? Bylo to příjemné?

Vzpomínky

Rozdělení na dvě skupiny (zvukové plány předávaných vzpomínek)

- Vzpomínky pozitivní (vyberte si nějakou vzpomínku, která v lidech vyvolává radost, můžete čerpat samozřejmě ze svých, ale nemusíte).
- Vzpomínky negativní (viz Příloha č. 11 Negativní vzpomínka).

V tuto chvíli byla vizualizace vzpomínky opravdu vhodně zvolená, jelikož všichni potřebovali určité zklidnění. To se podařilo. Netrvala jsem na tom, aby každý sdělil svou konkrétní vzpomínku, ale potřebovala jsem, aby sami za sebe pocítili emoce, které poznával i Jonas a do té doby nevěděl, že to jde, proto jsme se bavili o obecných pocitech, které za tu krátkou dobu prožili. A co v nich zůstalo. Shodli jsme se, že pro většinu z nich jsou Vánoce velmi důležitým a radostným momentem, a že se jim hned vybavily. Vánoce sice v dílně konkrétně nepoužívám, ale v původní předloze s touto situací – vzpomínkou autorka pracuje, vnímala jsem to jako dobré propojení.

Zvukové plány se také velmi vydařily, jedna skupina měla text daný (lov slona) a druhá si měla vzpomínku vymyslet. Chtěla jsem vyzkoušet obě varianty. I když bych to určitě mohla nechat na nich. Byli velmi schopní. Jelikož v prostoru sálu bylo jeviště, které se dá předělit oponou, jedna skupina byla opravdu oddělená oponou, to je nutilo být hlasitější, a druhou skupinu naopak být velmi pozorní ke každému zvuku či slovu. Skupina, která si vymýšlela pozitivní vzpomínku si vybrala hru, kterou hrají děti a vyhrají. To druhá skupina měla trochu problém rozpoznat, jelikož ze zvuku jsme se dozvěděli jen pokyny typu: přihraj, makej a pro ostatní bylo těžké rozeznat v tom tu radost. (V této skupině byl Kuba, který je sportovec a všechny hry miluje, jeho největší radostí je být přesně v této situaci.)

Vyprávění: Jonas také poznával všechno nové. Dny byly plné bolesti, radosti, lásky a hlavně barev a spousta jiných věcí, které Jonas do té doby neznal. Jenže také ho sužovaly různé otázky. Předsedkyně rady starších mu sdělila, že jeho výcvik bude provázet bolest. Ano, pociťoval ji, ale zatím to nebylo tak hrozné. Jenže Dárce mu zprostředkoval i vzpomínku hladomoru, válek a zabíjení. Jonas tedy poznal slovo SMRT. Také se říkalo, že předchozí příjemce paměti selhal. Dárce Jonasovi sdělil, že proto, že té bolesti na něj bylo moc.

f) Volba (utéct nebo ne?) (30 min)

Cíl:

- tělem vyjádřit nějakou emoci či pocit
- schopnost rychlé reakce
- vytvoření atmosféry vnitřního konfliktu Jonase, jeho bezmoc

Vyřazení

Po zhruba roce Jonasova výcviku se Dárce rozhodl zprostředkovat mu tuto událost.

Instrukce: Společně nyní vytvoříte vždy jeden obraz, přečtu jednu či dvě věty a vy budete mít 8 sekund na to, ztvárnit to, co jste slyšeli.

- a. Dárce nabízí Jonasovi, že se může podívat na co chce. Záznamy vyřazení má k dispozici.
- b. Jonasův otec dává na váhu postupně dvě děti. Jedno váží míň, to si nechá v náručí, druhé podá asistence, která ho odnese zpět do postýlky.
- c. Jonasův otec bere stříkačku s tekutinou, najde novodítěti žílu. Napíchne. Dítě se už pak nehýbe.

I když jsem měla v plánu, aby živý obraz tvořila celá skupina, zvolila jsem variantu rozdělení na tři skupiny a závěrečný živý obraz tedy bude mít tři fáze.

Škála emocí a pocitů

Instrukce: Postavte se teď do řady a zkuste každý svým tělem vyjádřit co, co asi Jonas v tuto chvíli cítí. Pokud někdo potřebuje, má k dispozici jedno slovo k vyjádření.

Vyprávění

Poslouchejte, jak to probíhalo, když se Jonas vrátil domů: Jonas se vrátil domů a otec Jonasovi povídal, jaký měl včera hezký den v práci. Proběhlo prý krásné vyřazení dvojčat. A Jonas věděl, že lže. Věděl, jak to ve skutečnosti bylo. Už věděl, co to znamená smrt. Jenže také věděl, že jeho otec slovo smrt vůbec nezná. Netuší, co dělá. Jonas byl opravdu zoufalý, ale další den Dárce sdělí Jonasovi, že existuje Jinde, břemeno vzpomínek, které Jonasovi předal sice padne na společenství, ale Dárce jim s nimi pomůže. Jenže cesta za hranice je opravdu náročná.

Hra na Lišku

Instrukce: Zahrajeme si teď hru, možná nám přiblíží stav, ve kterém se Jonas právě teď nachází. Pojdte do kruhu, budete jako společenství, rada starších, uprostřed je vždy Jonas....okolo nás je jinde. Jonasovi můžete dávat úkoly, jaké chcete. Zdvořile ho požádejte. Poděkujte mu. Já budu vně kruhu. Budu dárce – v jednu chvíli řeknu: Služba skončila a na Jonasovi je, aby kruh opustil, pokud chce. Co nejrychleji je to možné.

V této fázi už jsme byli všichni velmi vyčerpaní, to se velmi odráželo jak na mém vedení, tak na skupině, to bylo velmi nepříjemné. Očekávala jsem, že v této fázi už nebudou mít problém soustředit se na prožívání Jonase, že vybudované

napětí bude natolik nosné, abych mohla přistoupit k vážnosti toho, když Jonas pochopí, co to vyřazení znamená, a ještě k tomu ho provádí jeho otec. Nicméně v této atmosféře to vůbec tak nevypadalo. Ačkoliv škála pocitů, odpovídala tomu, jak se Jonas nejspíš cítil. Ovšem informace, které jsem říkala o možnosti odejít Jinam a co se stane se vzpomínkami, se dle mého názoru, nějak neuchytily. Zahrály jsme si hru na lišku, která všechny neskutečně bavila a strávily jsme s ní o dost více času, než jsem měla v plánu, jelikož se všichni chtěli vystřídat uprostřed kruhu. Problémem bylo, že jsem musela neustále připomínat motivace a to, jakým způsobem úkolujeme hráče uprostřed. Bylo velmi znát, že hráčům je velmi příjemná role zadavatelů, někdy to působilo až nepříjemně, to nebyl vůbec můj záměr. Pro mě byla důležitá možnost volby z kruhu odejít i s vědomím překážky. Experimentovala jsem i s tím, že prvním třem hráčům, co v kruhu byli jsme možnost zůstat nedala.

g) ROZHODNUTÍ

Cíle:

- vést diskuzi ve dvojicích, argumenty pro a proti
- vyřešit problémovou situaci v rámci role i mimo roli

Diskuze (10 minut):

Instrukce: Rozdělte se nyní do dvojic, zkuste si chvíli popovídat o tom, co by znamenalo opustit společenství pro Jonase. Projděte si argumenty pro a proti.

Jelikož jsem viděla, že někteří jsou velmi rychle hotoví a nedávají úplně prostor ostatním, aby mohli diskutovat, zadala jsem ještě psaní deníkového zápisu Jonase. S jeho aktuálními pocity, poté, co prožil. A s tím, že ví, že existuje možnost útěku.

Čtení příběhu (5 min)

Instrukce: Možná jste teď dospěli k nějakému rozhodnutí, jenže se stala ještě jedna událost, která by možná mohla někomu změnit názor. Poslechněte si ji. (viz Příloha č. 13 Vyřazení Gabriela)

Závěrečné rozhodnutí - pomocí hlasovacích lístků (5 min)

Možnosti: Utéct sám, Utéct s Gabrielem, Zůstat a být příjemcem vzpomínek

Reflexe: Jaké byly tedy argumenty pro a proti? Na čem jste se ve dvojicích shodli nebo naopak neshodli?

Deníkový zápis Jonase (5 min)

Instrukce: Chcete tedy vědět, jak to dopadlo v příběhu, který napsala autorka Lois Lowryová? Tady máme poslední zápis z Jonasova deníku, a vy si ho teď můžete přečíst. To bude tečka za celým dnešním příběhem. (viz Příloha č. 14 Závěrečný zápis Jonase)

Vzkazy pro Jonase (10 min)

Instrukce: Každý sám za sebe teď máte možnost Jonasovi napsat nějaký vzkaz. Nebo Gabrielovi. Nebo komukoliv ze společenství. Je to na vás.

Závěrečná reflexe (dle potřeby): Měli jste tedy možnost prožít si půlden ve společenství, které je velmi specifické. Jaké to pro vás celé bylo? O čem? Myslíte si, že je třeba bezhlavě dodržovat pravidla? Důvěřovat jim? O čem pro vás bylo rozhodování Jonase? Bylo to jasné hned? Uvažovali jste nad tím, co se Jonasovi stane, pokud odejde?

Jak tedy dopadlo rozhodování? Všechny možnosti byly zastoupeny, ačkoliv jsem dle vývoje příběhu čekala, že všichni zvolí jedinou variantu a nezamyslí se nad možnými riziky útěku.

- *Utéct sám (1x)*
- *Utéct s Gabrielem (7x)*
- *Zůstat ve společenství (1x)*

Pro představu toho, co jsme řešili i v závěrečné reflexi uvádím některé myšlenky z deníkových zápisů Jonase:

- *Svět není takový, jak jsem si myslel, ač jsem to neznal, mohu říct, že není tak dobrý. Když odejdu, budu zažívat utrpení a zklamání, ale budu myslet sám za sebe. Už bych nikdy nebyl šťastný. Vezmu Gabriela a utečeme společně.*
- *Nebudu mít rodinu, ani přátele, bojím se a nevím, co mě čeká, ale když odejdu, společenství se dozví pravdu.*
- *Neuteču, i když mi to Dárce nabídne. Nechci, aby byli ostatní zatěžováni špatnými vzpomínkami. Ne, tak ne, odstoupím ze společenství a Gabriela vezmu s sebou! Mám ho rád!*
- *Jaké právo má Dárce? Tuto otázku si kladu již rok. Právo odejít a způsobit anarchii, zkázu a rozruch? Právo vědět? Kdokoliv vám řekne, že chce vědět, ale pokud jste Dárce, chcete spíše zapomenout. Dárce není hrdina, spíše odpadní skládka všech hrůz a strachů.*
- *Když odejdu, budu myslet jen na sebe. Počkám týden a uvidím.*
- *Všechno je tu jedna velká lež. Dnes v noci vezmu kolo, a uteču i s Gabrielem.*

- *Celý můj život byla lež. Ale co teď? Je to jediný systém, který znám. Když si každý bude dělat co chce, systém se zhroutí. Nezbývá mi nic jiného než se smířit s osudem a čekat na dalšího příjemce paměti jako všichni přede mnou. Musím zůstat, jinak zničím celou tuhle společnost. Co by potom dělali?*
- *Svět venku musí být lepší! Chci mít alespoň naději. Odejdu.*

Bohužel, závěrečná reflexe o celé dílně, případně tématu byla poměrně krátká, protože jsme všichni byli velmi unavení a myslím, že se všichni vyčerpali při diskuzích argumentů pro a proti ve skupinkách. Já jsem v tomto čase četla a třídila jejich deníkové zápisy a rozhodnutí, takže jsem toho moc nepochytila. Všichni ale souhlasili s tím, že nejlepší by vlastně bylo jít do neznáma, které to nabízí, případně přivést pomoc, najít jiná společenství nebo podnítit vzpouru zevnitř. Nedostali jsme se už bohužel k přesahu do jejich běžné reality, ale věřím, že ačkoliv to nebylo vyřčeno v závěrečném kruhu, tak se jim vše propojilo v průběhu práce.

5.1 Dílna – dospělí

Dílna se konala 14. 4. 2018 opět na Vysočině. A to tedy v rodinném centru Walda na Odranci, kde vedu dramatický kroužek s předškoláky již druhým rokem. Během posledních dnů mi docela dost lidí napsalo, že se nemohou z různých důvodů zúčastnit dílny, nakonec jich tedy bylo sedm, i když má představa byla alespoň 10 lidí. Nicméně, i tak to bylo dostačující a počet byl tak akorát.

Jelikož se realizace konala o týden později, a já měla možnost konzultovat průběh předchozí dílny, pozměnila jsem některé dílčí aktivity a informace, a ačkoliv je plán velmi podobný, pro přehlednost ho uvádím odděleně od prvního. V následujícím plánu již neuvádím cíle jednotlivých aktivit, jelikož jsou totožné s původním plánem. Pro reflexi opět používám kurzívu.

5.2 Plán lekce a reflexe

a) ÚVODNÍ AKTIVITY (15 – 20 minut)

Seznámení se strukturovaným dramatem.

Stručné vysvětlení následné práce, nastolení nějakých pravidel pro workshop, pokud budou nějaké otázky, dovysvětlím.

Chůze po prostoru se jménem

Chůze po prostoru s představou

Honička s omluvou (Omlouvám se, že jsem tě chytil. Přijímám tvoji omluvu.)

V tomto úvodu byly obě skupiny totožné. Myslím tím hlavně energii, která na počátku práce bývá zpravidla vždy. Nemusela jsem nic do vysvětlovat. Všichni fungovali velmi dobře. U honičky s omluvou byla opět velmi zajímavá reflexe. Honza pokaždé použil dotyk při své omluvě druhému. Objevila se opět ironie. Anežka zkoušela různé druhy omluv pomocí intonace hlasu. Dostali jsme se také k tomu, že je to úplně nesmyslná instrukce. Jelikož „já se nechci omlouvat za to, že někoho chytím, vždyť je to podstata té honičky.“ Opět se tedy krásně připravila půda pro následující tematizaci dramatu.

b) BUDOVÁNÍ SPOLEČENSTVÍ A OBČANÉ

Dopis Veronicy (10 min)

Instrukce: Předložím vám teď dopis někoho se společenství, přečtěte si ho. (viz Příloha č. 1 Dopis ze společenství)

Milá Adele,

je tu tak krásně! Je opět prosinec a čekají nás ceremonie. Jsem neskutečně zvědavá, jaké miminko se dostane k nám do rodiny. Myslím, že co se týče očekávání, nejsem sama. S Rossem se nám žije moc hezky, i když minulý týden při sdílení pocitů byl Ross trochu zklamaný z práce. Však to určitě znáš...být instruktorem je občas trochu těžké. Než se všichni naučí novým pravidlům, stává se, že pociťuješ netrpělivost? Ross tedy ano...za chvíli bude už večerka, půjdeme tedy spát.

Těším se už teď na tvou odpověď!

Veronica (Společenství č. 3)

Fakta a domněnky (5 minut)

Instrukce: Nejprve každý řekněte fakta, která jsou z dopisu jasná. Následně si projdeme vaše domněnky.

Na základě konzultace po předchozí dílně jsem zvolila variantu dopisu ze společenství a následnou diskuzí o tom, jak to tam asi funguje a jaké je. Hned na úvod jsem zjistila, že už jen na základě dopisu by skupina mohla diskutovat o jednotlivých slovech, případně zvolených předložkách velmi dlouho. Velmi mě překvapilo, že jedna z prvních myšlenek byla: „je tu krásně...no tak to zní divně!“ To mě velmi znepokojilo, jelikož, když jsem dopis připravovala, soustředila jsem se na to, aby to opravdu nevyznělo podezřele pozitivně, ale ani negativně.

Novinové články

Instrukce: Rozdělte se nyní na dvě skupiny, ideálně s někým, s kým jste ještě nebyli. Každé skupině dám jeden novinový článek, který se týká událostí ve společenství, ztvárněte je prosím formou živých obrazů, které později rozehráme. (viz Příloha č. 2 Novinové články)

Plán společenství (20 min)

Kresba tří oblastí ze společenství

Představení oblastí: (10 min)

Celým workshopem nás provázela otázka, jsou-li jiná společenství. Započal to úvodní dopis, který, byl tedy adresován do jiného společenství a v kresbě společenství Martin a Honza nakreslili budovy, ve kterých jsou velvyslanci jiných společenství. V předloze je zmínka o tom, že jiná společenství navštěvují, a že v nich fungují jiná pravidla. Zároveň za tímto společenstvím je hranice, která odděluje společenství a prostor zvaný Jinam a nikdo neví, co je za ní. Skupiny jsem rozdělila tak, že Martin a Honza měli za úkol nakreslit vedení společenství a oproti ostatním dvěma skupinám, které už pomalu dokončovaly své výtvary, oni dva neustále analyzovali a dedukovali.

Definice pocitů. (10min)

Instrukce: Vyberte si nějaký pocit či emoci a popište ji. Definujte ji.

Škola (10min)

Instrukce: Nyní se podíváme na to, jak to vypadá ve škole, pojďme to tady uspořádat tak, jak si myslíte, že to ve škole vypadá, máte k dispozici židle, a dřevěné kostky²⁸. Improvizace začne tehdy, když vstoupíte do prostoru na jevišti. Vezměte si vaše jmenovky. Klidně si začněte chůzí, naladte se na vaši postavu. Nyní se já stanu lektorem – učitelem a vy budete mými žáky. Podíváme se, jak to vypadá na jejich hodině. Vezměte si sebou své vysvětlivky pocitů. Improvizace bude končit mým odchodem z prostoru jeviště. Pamatujte na to, že odpovídáte na pozdrav, přijímáte omluvy dle pravidel společenství.

(dva hráči dostanou skrytou instrukci)

Žák 1. Umírám hlady, kdy už bude oběd?

Žák 2. Omlouvám se celému učebnímu společenství, že jsem přišel pozdě.

Přiřazení jména (10 min)

Jména: Asher, Bill, Fiona,,Issac, Pierre, Madeline, Jane, Lilly, Matt, Joe,...²⁹

²⁸ Věděla jsem, že budou k dispozici. Samozřejmě se dá použít cokoli.

²⁹ Jména jsem psala až na základě toho, jaké bylo složení skupiny. Pevně stanovené bylo: Jonas, Asher, Fiona.

(když hráč přistoupí, dám mu jméno napsané na cedulce, nalepím ho na tričko, a vyzvu ho, aby řekl nahlas přísahu, když ji řekne, vyzvu ostatní, aby opakovali jeho jméno se mnou, ukončím to potleskem)

Život ve společenství

Instituce (15 min)

Instrukce: Nyní se tedy podíváme do takového běžného života členů společenství, ale nejprve si pořádně přečtete pravidla, se kterými jste souhlasili. Vyvěsím je tady, abychom je měli vždy k dispozici. Víme, co hrozí, kdyby se porušila třikrát. Nyní se podíváme, jak lidé žijí, co zde všechno najdeme.

Rozdělte se teď prosím na tři skupiny, ideálně, abyste byli s někým, s kým jste dnes ještě nepracovali. (rozdělení prostoru, každá skupina dostane informaci, jen část, o tom, jak to zde chodí a je na nich, jak to ztvární) Každé skupině rozdám text s informací, jak to v dané budově funguje.

- **Dům stáří**
- **Rada starších**
- **Pečovatelské centrum³⁰**

c) JONAS

Jonasův deník (5 min)

Instrukce: Společně se nyní setkáme s postavou Jonase, který ve společenství hraje důležitou roli. Předložím vám nyní jeho deníkový zápis. Pozorně si ho přečtete³¹. (viz Příloha č. 3 Deníkový zápis Jonase)

Živé obrazy ze života Jonase (10 min)

Instrukce: Tak něco málo víte, o tom, jak to funguje ve společenství. Máme tady nákresy. Vyberte si tedy nějaké situace, které během dne může Jonas zažívat, se svoji rodinou popřípadě kamarády. A ztvárněte je pomocí živých obrazů, které se budou rozehrávat.

Jaký je Jonas? (5 min)

Instrukce: Na papíru je silueta Jonase – píšeme tam to, co o něm víme. Uvnitř siluety budou fakta. Vně mohou být vaše domněnky o Jonasovi

---

³⁰ Přesné instrukce už podruhé neuvádím, obsahuje je již první plán projektu

³¹ Viz předchozí plán lekce

Čtení textu

Instrukce: Nyní vám přečtu další situaci, která vám možná ještě přiblíží Jonase a to, co právě teď prožívá. Pokud budete potřebovat ještě něco dopsat do siluety, v případě, že se dozvíte něco nového, klidně po dočtení dopište. (viz Příloha č. 4 Jonasův sen o Fioně.)

Ceremonie povolání (15 min)

Instrukce: Vezměte si opět své cedulky se jmény (jednomu z hráčů přidělím cedulku s novým jménem Jonas) Proběhne shromáždění ve středu společenství. Já opět vstoupím do role ženy z Rady starších a povedu obřad. Na shromáždění máte ještě chvíli času a mě zajímá, co se vám honí hlavou.

Myšlenky jedenáctek (5 min)

Instrukce: Chodíme po místnosti, jako bychom šli cestou do auditoria a když tlesknu, zastavíte se, dotknu se někoho rukou, on mi sdělí jeho myšlenku.

Obřad (10 min)

Nyní jste došli až do budovy, kde obřad probíhá. Seřadte se prosím do řady.

Učitel v roli: text, přivítání, přidělování povolání, všichni opakují: děkujeme ti za tvé dětství. Vyzvu je si sednout. Jonase přeskočím. (viz Příloha č. 5 Předsedkyně rady starších)

Myšlenky:

Vystoupím z role. A následuje štronzo.

Co si Jonas myslí právě teď? Jak se cítí? Co si myslí ostatní?

Pokračování obřadu

Omluvím se společenství. Oni odpoví: Přijímáme tvoji omluvu. Vysvětlím to, proč jsem přeskočila Jonase a přidělím mu funkci dalšího Příjemce vzpomínek. Vysvětlím, co to znamená. Poděkuji všem a pošlu je domů. Vystoupím z role. Pravidla vyvěsím na viditelné místo, aby byli vždy k dispozici.

V této improvizaci jsem byla předsedkyní tedy já. Měla jsem nachystaná povolání a důvody, proč zrovna komu přiděluji povolání. Inspirovala jsem se filmovým zpracováním. Odešla jsem z místnosti, připravit se na roli a zadala účastníkům, aby hru začali tím, že jdou do auditoria a dojdou a já v jeden moment přijdu. Ze záznamu jsem viděla jejich interakce, které byly zpočátku nesmělé. Martin (jako Asher) se držel své postavy a dělal legrácky. Poměrně rychle se seřadili do řady. Velmi zajímavým momentem bylo, že celou dobu byli tak nějak uvolnění (v těle) a jakmile jsem vešla do místnosti, někteří se narovnali, a působili

strnule. Nevím, zdali to spojovat s hrou v roli či s tím, že jsem přišla já jako „učitelka“. Jonase byla v této improvizaci Janča, která stála zhruba uprostřed a já věděla, že to přesně potřebuji a bude autentické a funkční, až ji přeskočím. Jenže Jana mě překvapila tím, že aniž bych řekla její jméno a ukázala ji, ať přistoupí, tak nedočkavě přišla sama. Tomě překvapilo a musela jsem tedy reagovat tak, že jsem jí poslala zpět a vyzvala Rosse. Nevím, jestli mělo stejný efekt jako to, že bych jí přeskočila, protože v následujících myšlenkách postav se to neprojeví. Pouze Jonas řekl: „Co jsem udělal špatně?“ Na druhou stranu to možná bylo opravdu působivější, jelikož jsem Jonase poslala zpět do řady bez nějakého vysvětlení.

d) NOVÁ PRAVIDLA PRO JONASE (30 min)

Kdo je tedy Dárce? (viz Příloha č. 7 Nahlédnutí do Rady starších)

Nová pravidla: Rozdám všem nová pravidla Jonase, každý si je v tichosti přečte. (viz Příloha č. 9 Pravidla pro Jonase)

Živé obrazy: Jak bude vypadat první setkání s Dárce?

Silueta Dárce: Jaký si tedy myslíte, že by měl Dárce mít vlastnosti či předpoklady pro tak významnou funkci ve společenství? Povídejte, já budu psát na papír.

Setkání s Dárce (viz Příloha č. 10 Setkání s Dárce)

Po přečtení nových pravidel jsem ještě zařadila aktivitu psaní deníku Jonase, jaké jsou jeho pocity. Níže uvádím některé myšlenky z deníků Jonase:

- *Dnes mě udělali příjemcem vzpomínek, nevím, co to je, ale nemůžu udělat krok zpět. To jsou má nová pravidla. Nemohu brát pilulky a vyprávět sny. Takže to jde? Nemuset dodržovat pravidla? Co jsou to ty vzpomínky? Proč zrovna já? Je to divný pocit. Skvělý?*
- *Konečně nebudu muset sdílet sny. A mohu lhát. Je to úleva.*
- *Proč si vybrali zrovna mě? Souvisí to opravdu s mými vlastnostmi nebo činy? Nespletli se? Zvládnou to? Budu umět lhát? Jak poznám kdy? Ale každé pravidlo má svůj smysl. Změní se mé sny?*
- *Co moji kamarádi? Kdy se s nimi uvidím? Tohle jsem fakt nečekal, zítra mi začne nový život.*
- *Mohl bych se zeptat Fiony, jestli se jí líbím – žádné léky. Proč bych měl žádat o vyřazení³²? Co mě čeká? Lhát? Copak ostatní nepoznají, že neříkám pravdu?*

---

³² V nových pravidlech je, že příjemce nemůže zažádat o vyřazení.

Jak jsem již zmiňovala v první reflexi, setkání s Dárcem mělo opět poměrně zábavný charakter. Kdy Honza a Lenka H. použili jako rekvizitu tunel, do kterého si vlezli a vyčuhovaly jim jen nohy.³³ Ačkoliv jsem si myslela, že ona legrace vznikla v první skupině jen díky věkové kategorii, tak tady se mi potvrdilo, že ten potenciál tam prostě je v každém věku evidentně.

e) NĚCO JE JINAK

Škola

Instrukce: Nyní si každý vezměte cedulky se jmény, poprosím jednoho z vás, aby byl Jonas (skrytá instrukce a připomenutí toho, že nesmí o výcviku mluvit) Společně opět půjdeme do školy. Začněte chůzí z vašich obytných jednotek. Klidně se můžete k někomu připojit. Určitě máte každý spoustu zážitků z nových výcviků Je to na vás. Improvizace končí příchodem učitele – to budu já.

Jonasem byla tentokrát Lenka H. a při této improvizaci vznikla velmi humorná situace, kdy se Asher (Martin) otočil na ostatní spolužáky a zeptal se: „A kde je vlastně Jonas?“ a Jonas seděl přesně vedle něho. V tu chvíli jsem úplně nevěděla, jestli si toho Martin opravdu nevšiml, a nebo dělá legrácky v rámci své postavy. Později mi potvrdil, že si toho opravdu nevšiml, protože Lenka měla předtím jinou jmenovku. Při zadávání jsem řekla, že v improvizaci přijdu opět jako učitel. Neodcházela jsem do jiné místnosti. Trochu jsem experimentovala s délkou hry, i když jsem věděla, že se moc nechtějí pouštět do nějakých interakcí a čekají na to, kdy už přijdu. V následné reflexi mi to potvrdili, že čekali, že se něco stane, až přijdu já.

Jonas a kamarádi

Instrukce: Rozdělím vás teď na dvě skupiny, rozdělte si, kdo bude Jonas a kdo Asher a Fiona, Jonasové i kamarádi dostanou texty s instrukcemi. . (Jonas – chce sdělit kamarádům jaké to je vidět barvy, a že existuje mnohem víc, chce s nimi sdílet vzpomínky. Kamarádi – Jonas je poslední dobou nějaký divný. Co se to s ním děje?)

Máte se společně setkat v rekreační zóně. A ideálně bez mluvení by to setkání mělo proběhnout. Pokud potřebujete, máte k dispozici jednu větu

---

³³ Fotografie tohoto předání je v příloze.

Na tuto aktivitu jsem se osobně dost těšila. Až na jednu skupinu si všichni poradili s vyjádřením beze slov (případně použili pozdrav). Doufala jsem, že tato aktivita opravdu navodí pocity, které Jonase dělí od svých kamarádů (od celého společenství). Pocit nepochopení, bezmoci a ztráty přátel. Určitý rozpor uvnitř. Tose dle mého názoru podařilo zobrazit. Tak jsem to vnímala já, z pohledu diváka. Zároveň jsem musela zasáhnout, jako hlas – amplion s pravidlem, že dotýkat se občana mimo svou rodinnou jednotku je zakázané. Jak to vnímali účastníci dramatu popisují níže.

Ukázky ze zápisů přátel Jonase

- Potkala jsem dnes Jonase, a to, co měl v očích jsem nikdy na nikom neviděla...vzal mne za ruce, jakoby nevěděl, že se to nesmí. Vnáší mi zmátek do života, už mu nerozumím. Fiona*
- Jonas je nějaký divný! Ptal se mě, jestli bereme léky proti neklidu, ale přitom je jasné, že ano, berou je všichni. Nebo on snad ne? Ale jak to? Patří to k jeho novým pravidlům?*
- Snad je Jonas šťastný. Moc mi chybí. Už s námi nemluví jako dřív. Nic už nebude jako dřív. Jeho oči se dívají jinak. Stále na něj myslím.*

Ukázky ze zápisů Jonase

- Potkal jsem dnes Fionu a Ashera, chtěl jsem jim ukázat kolik barev a vůní by cítili bez léků, ale nedokázal jsem jim to říct. Nikdo to nemůže pochopit, ani oni.*
- Jak se můžu přiblížit? Napojit? Sdělit? Proč jsem úplně bezmocný? Proč se nedá vysvětlit, čím jsme byli? Proč to není jako dřív???*

Vzpomínky a pravá tvář společenství

Vzpomínky (10 minut)

Vzpomínky pozitivní a negativní

Instrukce: Rozdělte se nyní na dvě skupiny, vyberte si vzpomínku a udělejte její zvukový plán, takovou rozhlasovou hru. Můžete použít cokoliv, co najdete v tomto prostoru.

V této části už jsem se trochu bála zadat cokoliv, co vyžaduje nějakou přípravu. Jelikož všichni měli tendenci analyzovat vše do úplných detailů, které, ale v tu chvíli vůbec nebyly třeba. I když pro někoho možná ano. Nicméně se takto stalo, že jedna skupina opravdu dlouho vymýšlela, ačkoliv jsem se je snažila navést nějakým směrem a pomoci jim. Nakonec si vybrali vzpomínku negativní –

šikana ve škole. Druhá skupina jako příjemnou vzpomínku vybrala čtení si knihy v houpacím křesle. U této aktivity bylo velmi podstatná reflexe skupiny, která poslouchala vzpomínku o šikaně. Honza i Lenka slyšeli „klasickou přestávku ve škole“, ale Markéta poměrně důrazně řekla, že to byla: „jasná šikana“ a bylo vidět, že to na ní negativně opravdu zapůsobilo. Z mého pohledu jsem někde „mezi“. V první realizaci jsem nabídla text z knihy o lovu slona. Šikana se mi zdála o dost lepší v rámci představy a pocitů, které měla vzpomínka vyvolat. Nicméně bych klidně volila (díky tomu, že je to jen zvukový plán) ještě větší intenzitu.

Láska (4 minuty, hraje hudba – příjemná, klavírní)

Instrukce: Najděte si místo v prostoru, položte se, zavřete si oči a zkuste si vybavit nějakou vzpomínku, při které jste se cítili opravdu šťastní, pojí se s někým, koho máte rádi, koho milujete. Zkuste si vybavit všechny detaily. Co vidíte? Co cítíte? Slyšíte nějaké zvuky? Co cítíte v těle? Jonas totiž jednoho poznal význam slova LÁSKA. A všechno to, co to obnáší. Pomalu očima přijměte prostor. Pojdme do kruhu.

Reflexe: Jaké to je vzpomínat? Má někdo chuť sdílet nějaké vjemy? Vybavily se vám u toho nějaké emoce? Hudba? Chuť? Vůně?

Tato aktivita byla proti předchozí realizace cílená vyloženě na lásku. A vzpomínku, která se týká někoho, koho máme rádi. Jelikož jsem účastníky znala, věděla jsem, že si můžu dovolit takovou krátkou „meditaci - vizualizaci“. Na rozdíl od předchozí skupiny jsem se ale rovnou nezeptala, na co vzpomínali, protože mi to přišlo velmi osobní. Ptala jsem se tedy jen, zdali cítili nějaké vůně. Jaké vjemy se jim vybavovaly.

Mít rád (8 min)

Jonas se jednou doma při sdílení setkal i s touto situací. Rozdělte se prosím na dvě skupiny jedna dostane instrukce se situací v rodinné jednotce Jonase. Stačí, když nám ji přečtete. Máte ale čas na přípravu. (viz č. Příloha č. 12 Jonas lže)

Tento rozhovor jsem první skupině pustila jako zvukovou nahrávku. U této skupiny jsem si chtěla vyzkoušet techniku scénáře, který jedna skupina přečte a druhá se dívá. Také jsem ji zvolila, protože v nahrávce účinkovala Markéta a Martin.

f) VOLBA (UTÉCT NEBO NE?)

Vyřazení (5 min)

Instrukce: Společně nyní vytvoříte vždy jeden obraz, přečtu jednu či dvě věty, a vy budete mít 8 sekund na to, ztvárnit to, co jste slyšeli. ³⁴

Toto samozřejmě byl pro Jonase takový šok, že začal přemýšlet nad útekem ze společenství. Dárce sdělil Jonasovi, že existuje Jinde, břemeno vzpomínek sice padne na společenství, ale Dárce jim s nimi pomůže. Jenže cesta za hranice je opravdu náročná a nikdo neví, co za hranicemi vlastně je.

U této aktivity naprosto zafungovala nevědomost účastníku v tom, co „vyřazení“ znamená. Lenka H. v reflexi zmínila, ji na začátku napadlo, že je to smrt, ale nebyla si úplně jistá. Myslela si, že pokud je někdo vyřazen, je vyloučen ze společenství. Proto to pro ni na konci byl tzv. „aha moment“, stejně jako pro Jonase v knize. To byl tedy můj záměr.

Deníkový zápis Jonase (5min)

Instrukce: Napište si zápis do deníku jako Jonas, co asi teď cítí. Jak by se rozhodnul? Zůstat či odejít?

Možná jste teď dospěli k nějakému rozhodnutí, jenže se stala ještě jedna událost, která by možná mohla někomu změnit názor. Poslechněte si ji.

Četba úryvku (viz Příloha č. 13 Vyřazení Gabriela) (5 min)

Závěrečné rozhodnutí – pomocí hlasovacích lístků

Možnosti: Utéct sám, Utéct s Gabrielem, Zůstat a být příjemcem vzpomínek

Závěrečný zápis Jonase (viz Příloha č. 14 Závěrečný zápis Jonase)

Jak tedy rozhodování dopadlo u této skupiny?

- *Utéct s Gabrielem (5x)*
- *Zůstat ve společenství (0x)*
- *Utéct sám (2x)*

Vybrané myšlenky, které se objevily v deníkových zápisech Jonase.

- *Už to nedávám. Uteču. Už nemohu.*
- *Něco se musí stát! Už nechci přihlížet, jak se tu všichni ochuzují. Myslím na vše dobré, co jsem přijal, to chci, aby znali všichni.*
- *Co se změní, když odejdu? Vždyť sám nevím, co změnit a hlavně jak? – proto chci utéct. Ale budou-li mé vzpomínky a také mé pocity a nespokojenost všichni,*

---

³⁴ Opět neuvádím znění obrazu. Jedná se o vyřazení novodítěte. Jeho usmrcení, které provádí Jonasův otec.

tak co se změní? Všichni pak utečou? Nebo zůstanou a přijde zkáza, kterou znám ze vzpomínek?

- *Budu svobodný. Zachovám se pravdivě. Nebudu se podílet na tom, s čím nesouhlasím. Můžu najít „skutečné lidi“. Můžu zachránit Gabea.*
- *Budu mít jen výsek vzpomínek. Mám strach z války a neznáma.*
- *Mohl bych zůstat a vytvořit vzpouru a vše zažívat společně s obyvateli společenství. Odejít můžu vždy.*

Závěrečná reflexe

Jonas získal morální cítění, nadnesla Anežka, a proto se rozhodl odejít ze společenství. Honza zmínil, že lidé v tomto společenství mají nějakou záklopku, jsou rozbití. Nemají autentické reakce. A celou dobu to pro něj bylo nepříjemné vůbec se nějak ztotožnit s postavami a přijmout celý příběh dramatu.

Markéta zmiňovala v závěrečné reflexi to, že když si přečteme nějakou příručku o komunikaci případně o výchově, tak v souladu s tím už teď komunikujeme v podstatě neautenticky, jelikož máme odstoupit od emocí a poté jednat. Máme už dnes jasné „návody“ jak něco říct, aby to bylo efektivní a účinné a vše se tím vyřešilo bez konfliktu. Čímž potvrdila i moji myšlenku, proč jsem vlastně celé drama chtěla realizovat.

Anežka problém vžít se do postav neměla. Souhlasila s Markétou v tom, že určité náznaky už se dějí i v našem světě. Ale bylo pro ni těžké si uvědomit, že tito lidé jsou s tím opravdu spokojeni a nepřemýšlí nad tím, že by zde mohl být nějaký háček.

Martin, stejně jako Lenka potvrdil, že měli opravdu dobře nasimulovanou nevědomost v souvislosti s tím, že pojem vyřazení přijali jako fakt, něco, co se děje ve společenství a dál nad tím nepřemýšleli, protože v jejich společenství se přece děje vše dobře a pravdivě. Stejně jako lidé ve společenství to prostě přijímají jako fakt. A nepřijde jim nic divné.

Pro mě bylo velmi důležité vnést do diskuze myšlenku, že my tedy v tomto světě také věříme v pravidla, která jsou daná a přijdou nám naprosto přirozená, třeba v to, že není správné zabít druhého člověka, a věříme, že je to tak správně. Jaký je tedy rozdíl mezi tím, že v tomto dramatu nám to tak neskutečně moc „drhne“?

Lenka podotkla velmi důležitou věc, že my se tady bavíme o něčem, co je sci-fi a budoucnost, ale podívejme se do jiného státu nebo mimo střední Evropu, jaká tam mají pravidla a my jim vůbec nerozumíme. Martin zmínil například i

Severní Koreu. Měl problém přistoupit na to, že lidi v tomto společenství přece nemůžou být opravdu šťastní a spokojení, že musí být něco, co jim „nehraje“. Podle Martina by důsledek Jonasova útěku byl totální chaos a celé to může dospět k válce, jelikož vzpomínky na válku mít budou. Proto zvažoval možnost zůstat ve společenství, aby pomohl všem. Nakonec se ale rozhodl pro útěk s Gabrielem. Jelikož věřil, že lidé spokojení opravdu nejsou a v rámci morálního hlediska alespoň „já sám“ udělám něco. Vyvstala i otázka: Má tedy cenu něco měnit? Pokud oni jsou spokojení? Jelikož ono „vědění a morální cítění“ mají tedy jen Dárce a Jonas. Tato myšlenka mě napadla také, proto jsem v rozhodování nechala možnost zůstat ve společenství.

6. Porovnání realizací projektu

U obou realizací skvěle zafungoval celý úvodní blok dílny. Honička s omluvou naladila obě skupiny přesně tak, jak jsem zamýšlela a obě skupiny došly k podobným myšlenkám. V obou případech také postupně klesala pozornost a stoupala únava. Velmi zajímavé bylo pozorovat shody Honzy a Simona (otec a syn), jejichž věty byly v některých aktivitách naprosto totožné. Stejně tak bylo velmi zajímavé pozorovat Markétu a Martina v tom, jak se projevují a fungují ve skupině, jejich dcera Dorotka sice neabsolvovala první dílnu, ale chodí ke mně na dramaťák, takže bylo opět vidět velmi totožné reakce.

Hlavní rozdíl byl, dle mého názoru, hlavně v tom, že dospívající, ačkoliv to na začátku tak nevypadalo, neměli vůbec problém přistoupit a vstoupit do fiktivního příběhu a rolí, i když od začátku věděli, že společenství nefunguje dobře, a že nejspíš bude hůř. Druhá skupina se neustále pohybovala v rovině dedukcí a analytického myšlení a bylo pro ně samotné těžké přistoupit na příběh, který vlastně detailně neznají už na začátku, a tím pádem se nějak ztotožnit s postavou, posléze za ni nějak jednat. Už jim tam totiž „něco nehrálo“ a bylo vidět, že někoho to vyloženě zablokovalo.

V druhé realizaci (s dospělými) se projevila ve většině velká „autocenzura“. Jeden z účastníků zmínil, že hodně přemýšlel nad tím, aby nějak nezkazil připravený průběh dílny, pro dalšího byl tedy problém ztotožnit se s nějakou rolí v příběhu, jelikož pro něj celý svět byl porouchaný, nepříjemný. Pro někoho byl problém, že nezná předlohu, tudíž nemůže přece správně reagovat nebo fungovat v improvizacích či tvorbě živých obrazů. Pro někoho to byl možná jeho ostych. Domnívám se že tím, že ve fiktivním světě fungovalo spousta pravidel, bylo pro některé problém tvořit živé obrazy nebo se více ponořit do příběhu. Ačkoliv jsem nevedla všechna pravidla, ani jsem přímo nezkoumala každou větu, kterou kdo vyslovil, aby byla v souladu s pravidly společenství, stejně to bylo patrné, že pro někoho je to problém. Tím pádem jsem i já nabyla dojmu, že musím vše víc kontrolovat a přemýšlet nad tím, zdali je to takto v pořádku a v souladu s pravidly. V první skupině se tohle vůbec nestalo.

V závěrečné reflexi obě skupiny došly k podobným argumentům, proč by Jonas měl opustit společenství a co by to přineslo za rizika. V obou případech se řešilo, že nejlepší by možná bylo zůstat a podnítit vzpouru zevnitř. Stejně tak v každé realizaci byly zastoupeny všechny možnosti volby.

6.1.1 Reflexe pohledem účastníků

Dospívající

„Začali jsme tím, že jsem hráli různé pohybové hry, to bylo skvělé na seznámení se s ostatními a poznání se navzájem, díky čemuž byla práce jednodušší. Na začátku hry jsme dostali za úkol vybavit si různá místa ze společenství a ty následně nakreslit. To nám pomohlo si živě představit prostředí, ve kterém se pohybujeme a vykreslit si ho podle sebe.“

„Hned jak jsme začali hrát, tak jsme se museli vžít všichni do role, to ze začátku vycházelo dobře a mne osobně to i bavilo, protože to bylo něco nového a když na to ostatní přistupovali, tak to bylo zábavné. V průběhu hry jsme se dostávali příběhem dál a zjišťovali jsme nové informace, jako když se čte kniha. Samotné drama bylo prokládáno dílčími aktivitami, to bylo příjemné rozptýlení a mě osobně velmi zajímalo, jak příběh dopadne a čím víc stoupala má zvědavost, tím víc jsem se vžíval do role.“

„Ke konci hry už se nikomu moc nechtělo pracovat, to mne trochu zklamalo, ale bylo to pochopitelné po tak dlouhém dni. Každopádně hru jsme nakonec dokončili tím, že jsme sami rozhodli o osudu hlavní postavy a bylo vidět, že u rozhodování všichni hodně přemýšlí, proto mne asi i více zajímalo, jak odpoví ostatní, než má vlastní odpověď. Drama bylo celkově dobře sestaveno, ale trvalo moc dlouho, to mne osobně v druhé polovině trochu zkazilo pocit z děje příběhu.“

„Když jsme vešli do sálu tak všichni byli potichu a byli zvědaví, co si pro nás Kačí připravila. Abychom se trochu rozehráli, tak jsme si zahráli spoustu pohybových her. Abych to zkrátila pracovali jsme s knížkou Dárce. Dělali jsme strukturované drama. A Kačka nás prováděla různými situacemi v tom příběhu. Například jsme si prošli ceremoniálem, přiřazování jmen a jednotek, rozehrávání scének z papírků, kde byl napsaný odstavec z té knížky. Jen bych chtěla říci, že tento den byl úžasný se skvělými lidmi tudíž se to dalo vydržet navíc jsme se tam všichni znali, takže to bylo hrozně moc fajn. A hlavně jsme měli k obědu pizzu!!!“

„Já mám prostě moc ráda, když tyhle věci doslova útočí na všechny smysly, a to jsi splnila na 100 %. To, že jsi celou skupinku nejprve uvedla do světa, který jsme si mohli nejen namalovat, ale také prožít, než jsme se seznámili s prvními postavami, bylo super. Stejně tak se mi líbilo, že žádná role (kromě našich přidělených jmen), nezůstávala fixní, tudíž se např. Jonas mohl zachovat pokaždé jinak (protože ať chceme nebo ne, ta naše osobnost se do té role stejně vždycky

protlačí). Myslím si, že zvláště při improvizacích to může ústit (a taky se to potvrdilo) v hrozně zajímavé a inspirující věci.“

Dospělí

„Moc ráda jsem byla účastna a moc jsem si to užila. I po dlouhé, dlouhé době bytí v tvůrčím prostoru s Tebou, Markétkou a Honzou. Hodně mile mne zasáhla nejkrásnější vzpomínka, málem jsem se rozbrečela, ač tomu předchází aktivity nenasvědčovaly, bylo to tam (pro mne osobně) vnořené na přesné místo. Ztvárňování úryvků z knihy, představování organizace a funkce společenství, dokud to bylo jen obecné, tak jakoby na tom nešlo nic zkazit, dost mi to otvíralo zapomenutou kreativitu. Bavily mne všechny typy aktivit, nejvíc zvukový scénář, a že se střídaly smysluplně. Pak ale pro mne byly některé aktivity nebo přípravy vlastně moc rychlé, rychle se střídající, nestihla jsem se tak rychle adaptovat na další, ocenila bych víc času na srovnání se s postavami, měla jsem takový zmatek v tom, že jsem vlastně Jonasova sestra a jaká bych měla být.“

„Já jsem vůbec nechtěl přistoupit k té postavě, když jsem věděl, že jsou všichni v tom společenství úplně porouchaní. Ve mně to celou dobu neskutečně drhlo, proto na mě padala i velká únava v průběhu dne. Ocenil bych, kdyby některé aktivity probíhaly zábavnější formou, a nakonec vše ústilo v to klíčové rozhodnutí, toale s touto předlohou asi nejde.“

„Dost mně zasekalo to představení běžného kousku dne Jonasova, které navazovalo na úryvek z deníku o jablku. Bylo to asi upřímně hodně i nekompromisně analytickým přístupem Martina, zrovna v té skupince (čímž nechci žalovat ani házet někam vinu...), ale vlastně pro nás bylo dost nezřetelné to zadání, moc nás to nutilo navazovat na ten úryvek a v tu chvíli byla těžká i představa toho světa, toho, že za tím nic není a pravidla se dodržují... Asi by mi bylo dobrým řešením mít třeba ještě nějakou aktivitu s těmi pravidly - ta honička na začátku, to bylo skvělé! Abychom si víc upevnili jejich samozřejmost.... hodně jsem totiž musela pak celou dobu koukat po tom seznamu... s čímž třeba neměla problém Markétka, a obě ten příběh známe...pauzy... já je vnímám, jako nutné. Věřím, že by ti pomohlo, je mít naplánované ať už jako součást světa - svačina, nebo ve chvíli vystoupení z postav...to vystupování z postav bych taky potřebovala mnohem jasnější, že bychom si třeba fyzicky odstoupili, takový větší menší rituál...ale daný, řečený. Bylo mi líto, že jsme o tom nemohli debatovat déle, vím, že to bylo zkrouhnuté na to odpoledne a na rodinné víkendové situace zúčastněných, že kdyby to bylo od dopoledne, měli bychom více času na pauzy a závěrečnou velkoreflexi.“

„Užil bych si ještě více analýzy a dedukce. Ačkoliv jsem věděl, že to nejspíš není to, co přesně potřebuješ. Snažil jsem se tedy ovládat. Celkově mě přišel dobře vymyšlený úvodní dopis ze společenství. Informace byly vyvážené ani negativní ani pozitivní. Celkový přísun informací byl dobrý a nebylo jich moc.“

6.1.2 Reflexe pohledem lektora

V průběhu obou dílen jsem bojovala s nejistotou, zdali zadávám dobře instrukce, reaguji na účastníky, protože jsem vnímala určitou nejistotu v tom, zdali dobře plní úkol.

Technika učitele v roli mi z mého pohledu ještě dělá potíže, ačkoliv mám nějaké herecké zkušenosti, je třeba si opravdu dát na přípravu role čas a vše promyslet. Při první realizaci jsem si připravila jen bodový scénář. Při druhé už jsem si připravila text, který příkládám v příloze. Byla jsem klidnější, jelikož jsem se mohla o něco opřít.

V každé skupině jsem měla členku, která předlohu znala, vnímala jsem to jako výhodu. U dospívajících jsem Terku požádala, aby vstoupila místo mě, do role předsedkyně starších a vedla skoro celý obřad přidělení povolání. U dospělých jsem spoléhala na to, že Markéta bude případně usměřňovat ostatní v rámci možností fiktivního světa a pravidel, která tam fungují.

Nejtěžším úkolem bylo neustálé připomínání všem účastníkům, že lidé, které zobrazují jsou v tom, v čem žijí OPRAVDU SPOKOJENÍ, a nenapadne je přemýšlet nad tím, že by něco bylo špatně. Nevím, jestli je to tím, jací se ve skupině sešli lidé nebo tím, že je velmi těžké se do toho stavu vžít. Velmi by mě zajímalo, jak by se to projevilo v jiných skupinách, protože věřím, že se najde někdo, kdo by naopak ocenil to, že ho někdo vede – tím pádem nemusí přemýšlet nad správností. Mojí odpovědí, když jsem si položila otázku, zdali bych si přála svět bez konfliktů, bylo ano! Takže mě vlastně překvapilo, že tolik lidí mělo problém ztotožnit se s tímto fiktivním světem. Je otázkou, jestli bych měla informace dokládat jinak, abych podpořila spokojenost, která ve společenství vládne.

V průběhu realizací jsem u některých dospělých hráčů občas vnímala jejich práci ve skupině a následné předvádění jiné skupině, jako určitou sebe prezentaci, ačkoliv jsem to spíš čekala u dospívajících. U dospívajících jsem byla velmi překvapená z toho, jak fungují v malých skupinkách, jak vše řeší společně. Nevnímala jsem tam nějakou soutěživost, nebo obavu o to, že zrovna jejich práce nebude dobrá. U dospělých mě často znejišťoval jejich odstup a spoléhání na jednoho člena skupiny, který něco vymyslí a ostatní to udělají. Celkově bych to

tedy shrnula tak, že očekávání, která jsem měla u dospívajících se projevily naopak ve skupině dospělých.

6.1.3 Co bych na projektu změnila?

Ačkoliv jsem na základě realizací vždy dospěla k závěru, že dílna zafungovala, v této kapitole se zamýšlím nad některými návrhy, které by dle mého názoru prospěly v dalších realizacích. Níže je popisuji pouze stručně.

- a) Lépe vybudovat společenství tak, aby se podpořil pocit spokojenosti a následný „aha efekt“ z toho, že vše není tak ideální.
  - Možnost spolutvořit společenství nejen kresbou, ale i pravidly, které si hráči sami stanoví na základě asociací o ideálním, bezpečném společenství
- b) Více pracovat s dějovou linkou Jonase a Fiony, případně kamaráda Ashera
  - A posílit tak dilema v rozhodování o útěku ze společenství, protože by Jonas ztratil kamarády, případně jeho první lásku Fionu
  - Posílení jejich vztahů by také možná prospělo vybudování postavy Jonase
- c) Jonasův vztah k rodinné jednotce
  - Posílit jeho rodinné vazby, posílit jejich dobré vztahy. A tím pádem, by se posílil Jonasův šok ze zjištění, že jeho otec provádí vyřazení novodětí zcela běžně, jako součást své práce.
- d) Otevřená rozhodování
  - Další možností je, v závěrečném rozhodování neurčit tři možnosti (Utéct, Zůstat, Utéc s Gabrielem), ale ponechat volbu: „co teď s tím“ zcela na hráčích.
- e) Obřady
  - Pokud by nastala situace, že by někdo odmítl přísahat, případně by nepřijal přidělené povolání, či jméno. Myslím, že v rámci toho, v jakém světě pravidel se nacházíme, je tu vždy možnost připomenout, že tak to v příběhu a ve společenství funguje. A lidé ani nepřemýšlí nad tím, že jsou s něčím nespokojeni a vše přijímají tak, jak je jim přiděleno. Případně by to poskytlo materiál k diskuzi o tom, že je velké štěstí, že my si např. svá povolání (a nejen to) volit můžeme.

7. Závěr

Hlavním cílem mé práce, bylo vytvořit plán dílny, inspirovaný literární předlohou Lois Lowryové – Dárce, následně ho realizovat se dvěma skupinami a v této práci reflektovat průběh obou dílen. Obě realizace proběhly a poskytly spoustu materiálu k následnému popisu průběhu workshopů.

Ačkoliv jsem s oběma skupinami pedagogicky nepracovala, účastníky jsem znala a vycházela jsem tedy z jejich schopností a zkušeností, které jsem předpokládala. Potvrdilo se, že připravený plán fungoval i pro účastníky, kteří neměli s dramatickou výchovou žádné zkušenosti. Zafungovala, dle mého názoru, smíšená skupina s různou škálou zkušeností s tímto typem práce. Stejně tak, různý věk v prvním případě prospěl k tomu, že starší účastníci skupinu usměrňovali, hlavně když nefungovala jejich plná pozornost vůči mně jako lektorovi, případně k úkolům, které měli plnit. V obou skupinách jsem také měla dvě členky, které předlohu již znaly a celé dílně to prospělo. Mezi realizacemi byla týdenní prodleva, díky tomu jsem mohla změnit některé dílčí aktivity, po zkušenosti s průběhem první realizace a následné konzultaci s pedagogem.

Na základě průběhu realizací a konzultace s pedagogem jsem v kapitole Návrhy na změnu popsala možné změny, které by, mohly prospět dalším realizacím. Největším problémem byl čas, jeho nedostatek. A to v obou skupinách. Rozdílem však bylo, že ačkoliv obě skupiny mají různé životní zkušenosti, přesto dospěly k podobným argumentům, které byly poté klíčové pro rozhodnutí Jonase na konci dramatu. Hlavním rozdílem v práci skupin byla určitá úroveň ponoření se do příběhu. Dospělí měli od příběhu po celou dobu určitý odstup na rozdíl od dospívajících. Dospívající se do příběhu více ponořily a autentičtěji vstupovali do rolí, ačkoliv se z vnějšího pohledu mohlo zdát, že jsou roztěkaní a nepozorní.

Dystopický román Dárce, začíná hledáním přesného pojmenování pocitu, který Jonas (hlavní postava) právě prožívá, „Byl skoro prosinec a Jonas začínal mít strach. Ne, špatné slovo. Strach je pocit, který člověku svírá žaludek a znamená, že se stane něco hrozného. Rozhodně to bylo něco jiného, než cítil teď. Přemýšlel o slově, kterým by ten pocit popsal nejvýstižněji. Jonas neměl strach, spíš byl...dychtivý, to je to pravé. Dychtivě čekal, až něco přijde. A samozřejmě se těšil. Ovšem cítil při pomýšlení i špetku nervozity. Mohlo to přece jen dopadnout všelijak.

Znepokojený, usoudil Jonas nakonec. Tak se cítím. “³⁵Stejný pocit jsem zažívala já, na začátku obou realizací, možná i někteří účastníci.

Tento pocit se však v průběhu dílny měnil: „Vršek kopce byl strašlivě daleko a Jonas nevěděl, co leží za ním. Neměl však na vybranou, musel pokračovat. Znovu zmořeně vykročil. Konečně, už byl skoro nahoře a něco se začínalo dít. Nebyl méně unavený, naopak, každý krok ho tížil jako olovo a skoro nedokázal pohnout nohama.³⁶“

A na konci: „Ale najednou, z ničeho nic se cítil šťastný. Začal si vybavovat radostné okamžiky. Vzpomněl si na kamarády, Fionu a Ashera. Vzpomněl si na Dárce.“³⁷ stejně tak my, jsme se v závěrečné reflexi vraceli k postavám. A já byla také opravdu šťastná, že se vše podařilo.

---

³⁵ Lowry, 2013, str. 6-9

³⁶ Lowry, 2013, str. 189

³⁷ Lowry, 2013, str. 189

Seznam použité literatury

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. ISBN 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 12. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2011. ISBN 978-80-7068-250-0.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2., upr. vyd. Praha: NIPOS, 2007. ISBN 978-80-7068-207-4.

MARUŠÁK, Radek. *Literatura v akci: metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou*. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2010. ISBN 978-80-7331-172-8.

MORGANOVÁ, Norah a Julia SAXTONOVÁ. *Vyučování dramatu: hlava plná nápadů*. Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku, 2001. ISBN 80-901660-2-4.

LOWRY, Lois. *Dárce*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0870-5.

ULRYCHOVÁ, Irina. *Drama a příběh: tvorba scénáře příběhového dramatu v dramatické výchově*. 2. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Katedra výchovné dramatiky DAMU, 2016. ISBN 978-80-7331-408-8.

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1865-1.

Lois Lowry. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA):Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-09-01]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Lois_Lowry

LOWRY, Lois. Biography. In: Lois Lowry [online]. [cit. 2017-08-17]. Dostupné z:

http://www.loislowry.com/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=196

Přílohy

Materiály

Příloha č. 1 Dopis ze společenství

Milá Adele, je tu tak krásně! Je opět prosinec a čekají nás ceremonie. Jsem neskulcečně zvědavá, jaké miminko se dostane k nám do hoodiny. Myslím, že co se týče očekávání, nejsem sama. S Rossem se nám říje moc heky, i když mimuly' dyden při sdílení pocitu byl Ross trochu reklamový a přešel. Však do věci se snaží... byt instinktem je občas trochu těžké, než se všichni naučí novým pravidlům, stává se, že pocítíte nebytelnost? Ross tedy ano... Na chvíli bude večerka, pojisteme tedy spát.

Těším se na tvou
odpověď!

Veronica
(společenská č. 3)

Příloha č. 2 Novinové články

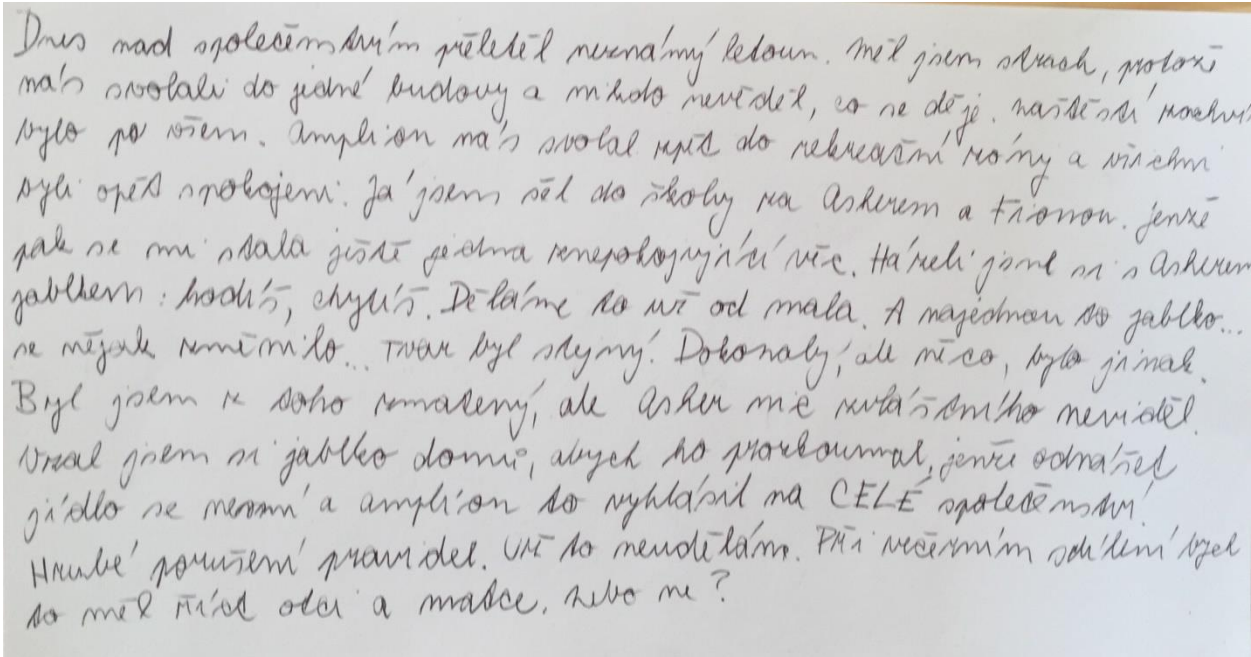
U nás je vždy bezpečno!

Minulý týden jste možná mnozí zaznamenali poněkud výstražné hlášení z amplionů, poté, co nad společenstvím – obytnou částí, proletěl neznámý letoun. Ano, byla to nečekaná událost a ano, bylo to hrubé porušení pravidel, a my se za to velmi upřímně omlouváme. Toto selhání se již nebude opakovat. Ovšem, vše bylo včas vyřešeno. Jak již víte. Na Radu starších se můžete vždy spolehnout. Děkujeme za vaši přízeň!

Krásné vyřazení

V pátek jsme vyslechli krásný příběh pana Kirstena, který byl poté vyřazen. Děkujeme mu za jeho stáří.

Příloha č. 3 Deníkový zápis Jonase

Dnes nad společenstvím přeletěl neznámý letoun. Měl jsem strach, protože máš svolali do jiné budovy a mnoho nevědělo, co se děje. Naštěstí po chvíli bylo po všem. Amplion máš svolal zpět do rekreačního roiny a všichni byli opět spokojeni. Já jsem šel do školy na Asherem a Frisson. Jenže pak se mi stala ještě jedna neprobávaná věc. Hráli jsme si s Asherem jablky: hodíš, chytiš. Dělalme to už od mala. A najednou se jablko... se nějak změnilo... tvar byl stejný. Dokonalý, ale něco, bylo jiné. Byl jsem u toho samotář, ale Asher má nějaké své místo. Ustal jsem si jablko domů, abych ho prohloumal, jenže odnášel jídlo se mami a amplion se vyhlásil na CELÉ společenství! Hrubé porušení pravidel. Už to nemůžeme. Při večerním sdělení šel do měl říct oči a mabce, nebo ne?

Příloha č. 4 Jonasův sen o Fioně.

Při ranním rituálu, kdy členové rodiny vyprávěli o svých snech, Jonas obvykle neměl co dodat. Málokdy se mu něco zdálo. Občas se probouzel s pocitem, jakoby se v noci kolem něj vznášely útržky nějakého příběhu, ale nikdy je nedokázal pochytat a sestavit do celku, který by stálo a to vyprávět ostatním. „Jonasi?“ obrátila se na něj matka. Vždycky se ho ptali, i když měl málokdy co vyprávět. „Na dnešek se mi něco zdálo“ odpověděl Jonas a s podmračeným čelem se zavrtil na židli. „Dobře“ přikývl otec. „Tak nám to pověz.“ „Podrobnostmi si nejsem úplně jistý“ začal Jonas. Snažil se rozpomenout na sen co nejpřesněji. „Myslím, že jsem byl v koupelně. V domě stáří.“ „Tam jsi včera pracoval, poznamenal otec.“ Jonas přikývl. „Ale nebylo to tam jako doopravdy. Ve snu tam sice byla vana, ale jen jedna. Ve skutečnosti jsou jich v té koupelně spousty. A bylo tam i ve snu vlhko a teplo. Sundal jsem si halenu, ale nenatáhl jsem si plášť, měl jsem holý hrudník. Potil jsem se, protože bylo hrozné teplo. A byla tam také Fiona, stejně jako včera.“ „Byl tam i Asher?“ zeptala se matka. „Ne, jen já a Fiona, byli jsme v celé místnosti sami a stáli jsme vedle vany. Smála se, ale já ne. V tom snu jsem se na ni skoro zlobil, protože mě nebrala vážně.“ „V čem tě nebrala vážně?“ zeptala se Lilly. Jonas sklopil oči k talíři. Najednou se cítil trochu trapně i když nevěděl proč. „Myslím, že jsem se jí snažil přemluvit, aby si do té vany vlezla.“ Odmlčel se. Věděl, že to bude muset vypovědět až do konce, že je nejen správné, ale především potřebné povědět všechno, co si ze snu pamatoval. Nadechl se a rychle pokračoval k části, která ho uváděla do rozpaků. „Chtěl jsem, aby si svlékla šaty a vlezla do vany,“ chrлил ze sebe. „Chtěl jsem ji vykoupat. Měl jsem v ruce houbu. Ale ona nechtěla. Jen se smála a říkala ne. To je všechno.“ „Můžeš nám popsat svůj nejsilnější pocit z toho snu, synu?“ zeptal se otec. „To chtění,“ odpověděl Jonas. „Věděl jsem, že to neudělá. A nejspíš jsem i věděl, že by to neměla dělat. Ale hrozně jsem si přál, aby mě poslechla. Přál jsem si to celým svým tělem.“ „Děkujeme ti za tvůj sen Jonasi.“ poznamenala matka a po chvíli mlčení se podívala na otce. „Jonasi,“ řekla s úsměvem, „Jonasi,“ řekla s úsměvem, „ten pocit, který popisuješ jako chtění, to byl tvůj první neklid. Čekali jsme s otcem, že to přijde. Stává se to každému. Otcí také, když byl v tvém věku. I mně. Jednoho dne se to stane i Lily. A často to začíná snem,“ dodala. Neklid. Už to slovo slyšel. Vzpomínal si na zmínku o neklidu v Knize pravidel, ale nepamatoval si, jak přesně zněla. A občas se o něm zmínil hlasatel. Pozor. Připomínka, že neklid je potřeba nahlásit, aby bylo možné přistoupit k léčbě. „Na to stačí pilulky. Přišel čas, abys je začal brát, to je všechno. To je ten lék na neklid.“ Jonas se rozzářil. O pilulkách už věděl. Jonas spolkl malou tabletku, kterou mu matka podala. „To je všechno?“ zeptal se. „To je všechno,“ odpověděla a postavila lahvičku zpátky na polici. „Ale nesmíš na ni zapomínat. „Jak dlouho je budu muset brát?“ „Dokud nevstoupíš do Domu stáří,“ odpověděla. „Celou dospělost. Ale zvykneš si na to, za chvíli už ti to ani nepřijde.“³⁸

---

³⁸ Lowry, 2013, str. 43,44

Příloha č. 5 Předsedkyně rady starších

„Z NEPOŘÁDKU, ZMATKU A VELKÉ BOLESTI, ZE ZMATENÍ A NENÁVISTI SE ZRODIL
ŘEŠENÍ -> SPOLEČENSTVÍ. CHAOS PŘEŠEL V HARMONII.

Jsme tu dnes proto, abychom připravili dospívající na jejich výcvik. Dnes získají místo v našem společenství. Vše ve vašem dosavadním životě vám mělo pomoci zapadnout, nelišit se od ostatních, ale dnes jsme tu proto, abychom vaši odlišnost ocenili!

(k Jonasovi)

Jonas byl vybrán! Pro svoji inteligenci, odvalu, poctivost, ale hlavně schopnost „vidět dál“. Jonasi, byl jsi zvolen jako další příjemce vzpomínek! Myslíte si, že je Jonas dost statečný? (potlesk). Musí být, protože tvůj výcvik Jonasi, zahrnuje bolest. Fyzickou bolest. Děkujeme Ti za tvé dětství. „

Příloha č. 6 Pravidla společenství

- I. Společenství řídí Rada starších.
- II. Společenství má jednoho vyvoleného příjemce vzpomínek.
- III. Společenství se schází při obřadech v auditoriu.
- IV. Společenství si vzájemně nelže.
- V. Společenství se omlouvá a také přijímá omluvu.
- VI. Společenství pravdivě vyjadřuje své pocity. Vyjadřuje se přesně.
- VII. Každá rodinná jednotka (žena a muž) ve společenství má nárok na dvě novoděti.
- VIII. Člen společenství se nedotýká jiného člena mimo svou rodinnou jednotku.
- IX. Devítky dostávají kolo, na kterém se mohou všude dopravit.
- X. Dvanáctkám se přidělí jejich budoucí povolání.
- XI. Pokud člen společenství pravidla poruší třikrát. Bude vyřazen ze společenství.
- XII. Vyřazení je přísně soukromá záležitost.

Příloha č. 7 Nahlédnutí do Rady starších

(zvuková nahrávka. A, C – rada starších, B – Dárce, příjemce vzpomínek)

A: Náš milý příjemce. Přicházíme k tobě s prosbou o radu. Jedná se totiž o novou myšlenku.

B: Ano, poslouchám

C: Obrátili se na nás občané s tím, abychom zvýšili porodnost společnosti. Zvýšil by se tak stav naší populace.

A: Bylo by více dělníků.

C: Navrhujeme, aby se každé rodičce stanovily čtyři porody místo tří. Bylo by to rozumné?

B: Moment, podívám se tedy do vzpomínek lidstva...Ne, myslím, že by mohl hrozit velký hlad. Poté by mohla přijít válka. Nechte počet obyvatel tak, jak je.

C: Dobře, válku opravdu nesmíme připustit. Děkujeme ti za tvé vzpomínky.

Příloha č. 8 Obřad přidělení povolání

Jonas projevuje všechny vlastnosti, jaké jsou potřeba pro práci příjemce paměti." S rukou na jeho rameni dotyčně vlastnosti postupně vypočítávala.

„Intelligence,“ řekla. „Všem je nám známo, že po celou školní docházku byl Jonas vždycky nejlepším žákem z celé skupiny. Poctivost,“ pokračovala ve výčtu. „Jonas se, tak jako my všichni, dopustil menších prohřešků.“ Usmála se na něj. „To jsme očekávali. Doufali jsme také, že se pokaždé bez odkladu dostaví k pokárání, a ani v tom nás nezklamal.

Odvaha,“ zněla další vlastnost. „Jen jeden z nás, kdo jsme tu dnes shromážděni, podstoupil přísný výcvik, jakého je třeba pro práci příjemce. Právě on je pochopitelně nejdůležitějším členem komise: náš současný příjemce paměti. To on nám nepřestával připomínat, že je zapotřebí velké odvahy. Jonasi,“ obrátila se k němu, ale její hlas se nadále rozléhal po celém sále. „Výcvik, kterým budeš muset projít, zahrnuje bolest. Fyzickou bolest.“

„Další nezbytnou vlastností,“ pokračovala předsedkyně, „je moudrost. Tu Jonas ještě nezískal. K moudrosti dospěje právě výcvikem. Všichni jsme přesvědčeni, že Jonas má předpoklady k tomu, aby si moudrost osvojil. I na ten aspekt jsme se při pozorování zaměřili.

A konečně, příjemce musí mít ještě jednu vlastnost, vlastnost, kterou mohu pojmenovat, ale neumím ji vysvětlit, protože ji nechápu. Ani vy, členové společnosti nebudete rozumět, o čem mluvím. Ale Jonas možná ano, protože současný příjemce nám řekl, že on tuhle vlastnost má. Říká se jí ‚schopnost vidět neviditelné‘.“³⁹

---

³⁹ Lowry, 2013, str. 68-70

Příloha č. 9 Pravidla pro Jonase

1. Každý den jdi okamžitě po vyučování do přístavku v zadním traktu Domu stáří a ohlas se službě.
2. Každý den jdi okamžitě po skončení výcviku do svého příbytku.
3. Od této chvíle jsi zproštěn dodržování pravidel slušnosti. Smíš položit kterémukoli občanovi libovolnou otázku a dostaneš odpověď.
4. O svém výcviku nemluv s jiným členem společenství včetně tvých rodičů a členů Rady starších.
5. Od této chvíle máš zakázáno vyprávět sny.⁴⁰
6. S výjimkou nemoci nebo úrazu nesouvisejícího s výcvikem neužívej žádné léky.
7. Nepovoluje se ti podat žádost o vyřazení.
8. Můžeš lhát.

Příloha č. 10 Setkání s Dárcem

„Jde o paměť celého světa,“ řekl s povzdechem. „Před tebou, přede mnou, před předchozím příjemcem a tak pořád dál do minulosti.“ Jonas svažil čelo. „Celého světa?“ zeptal se. „Tomu nerozumím. Chcete říct, že se ty vzpomínky netýkají jen nás? Našeho společenství? Je v nich i Jinde?“ Pokoušel se srovnat si to v hlavě. „Omlouvám se, nerozumím tomu. Možná na to nejsem dost chytrý. Nechápu, co myslíte, když říkáte ‚celý svět nebo ‚pořád dál do minulostí‘. Myslel jsem, že existujeme jenom my. A že je jenom teď.“ „Je toho mnohem víc. Všechno, co přesahuje hranice – to všechno je Jinde –, a pak všechno to, co sahá nazpátek a ještě dál. Přijal jsem ty vzpomínky, když mě vyvolili. A tady, v téhle místnosti, úplně sám, jsem je znovu a znovu zažíval na vlastní kůži. Tak se získává moudrost. A podle ní formujeme svoji budoucnost.“ Chvilí odpočíval a zhluboka oddechoval. „Strašlivě mě tíží,“ poznamenal pak. Najednou Jonasovi připadal nesmírně zranitelný. Zpočátku necítil Jonas nic nezvyklého. Snažil se uvolnit a pravidelně dýchat. V pokoji bylo naprosté ticho a Jonase na okamžik popadl strach, aby si snad hned první den výcviku neudělal ostudu, kdyby najednou usnul. Pak se zachvěl. A když se nadechl, zjistil, že i vzduch se ochladil, že zebe dokonce i jeho vlastní dech. Olízl si rty a dotkl se přitom jazykem toho znenadání studeného vzduchu. Bylo to velice podivné, ale teď už se nebál. Naplňovala ho energie, a když se znovu nadechl, ucítil, jak do něj proudí ledový vzduch. Vlastně mu proudil kolem celého těla, uvědomil si. Valil se po rukou a přes celá záda. Mužovy ruce jako by se ho už nedotýkaly. Zato si uvědomil docela nový vjem, něco jako píchání, ale zároveň to bylo měkké a nebolelo to. Na celé tělo i tvář se mu sypaly maličké, studené chomáčky podobné peříčkům. Znovu vyplázl jazyk a chytil na něj jednu tu chladivou tečku. V tu chvíli mu zmizela z vědomí,

---

⁴⁰ Lowry, 2013, str. 75,76

ale slízl další a pak ještě jednu. Příjemný pocit mu roztáhl rty do úsměvu. A pod sebou necítil tu měkkou zdobenou pokrývku, ale něco plochého a tvrdého. V rukou držel najednou hrubý, provlhlý provaz. Viděl ve vzduchu kolem sebe blyštící vír nesčetných krystalků a viděl, jak se mu jako studená srst usazují na hřbetě rukou. Viděl svůj vlastní dech. A dohlédl až kamsi za víření oněch částíček, o kterých, jak se domýšlel, mluvil ten starý muž a říkal jim sních, dohlédl do dálky a zároveň hluboko pod sebe. Byl někde vysoko. Okolní země byla hustě pokrytá chundelatým sněhem, ale on seděl o něco výš na čemsi tvrdém a plochem. Sáňky, pochopil najednou. Seděl na čemsi, čemu se říkalo sáňky.

A ty podle všeho balancovaly na vrcholu dlouhé, protáhlé vyvýšeniny, která se zvedala od země až k němu. A ještě než stačil domyslet slovo „vyvýšenina“, jeho nové vědomí mu nabídlo lepší

výraz: „kopec“. Pak se sáňky, na kterých Jonas seděl, daly ve vánici do pohybu a on si uvědomil, že jede z kopce. Nepotřeboval žádný hlas, který by mu to pověděl. Samotná zkušenost byla dostatečně výmluvná. Rozrážel tváří mrazivý vzduch, klouzal níž a níž, pohyboval se mezi částíčkami zvanými sních na vozítku zvaném sáňky a najednou mu bylo úplně jasné, že to, po čem sáňky jedou, jsou skluznice. Řítil se dolů, a jelikož všechno potřebné pochopil, mohl si bez dechu vychutnávat radost z rychlosti, z chladného vzduchu a z naprostého ticha, tu báječnou směs rovnováhy, vzrušení a klidu. Pak se úhel náklonu začal zmenšovat, vyvýšenina... kopec byl čím dál nižší, blížili se k rovině a pohyb saní postupně zpomaloval. Kolem nich se teď hromadil sních a Jonas se celým tělem pokoušel pohánět sáňky dál, jen aby ta báječná jízda neskončila. Nakonec ale tenké skluznice uvízly v závějích sněhu nadobro a sáňky se zastavily. Jonas zůstal ještě chvíli sedět, oddychoval a v prokřehlých rukou svíral provaz.

Pak pomalu, opatrně otevřel oči. Otevřel svoje obyčejné oči a uviděl, že pořád leží na posteli. Po celou tu dobu se vůbec nepohnul. Starý muž seděl vedle postele a díval se na něj. „Jak se cítíš?“ zeptal se. Jonas se posadil a hledal co nejpravdivější odpověď. „Překvapený,“ odpověděl po chvíli.

„Proč u nás nemáme sních a sáňky a kopce?“ zeptal se. „A kdy v minulosti jsme je měli? Měli moji rodiče sáňky, když byli malí? Nebo vy?“ Starý muž pokrčil rameny a krátce se zasmál. „Ne,“ řekl. „Je to velice vzdálená vzpomínka. Proto mě tolik vyčerpala, musel jsem ji vytáhnout z hloubky mnoha generací. Dostal jsem ji, když jsem se stal příjemcem, a i ten tehdejší příjemce ji lovil z dávné minulosti.“ „Ale co se s tím vším stalo? Se sněhem a tím ostatním?“ „Regulace podnebí. Se sněhem se hůř pěstovaly potraviny, omezovalo to období růstu. A stávalo se, že se kvůli nevypočitatelnému počasí úplně zastavila doprava. Nebylo to praktické, a když jsme zavedli jednotu, prostě se to přežilo. Kopce zrovna tak,“ dodal. „Byly nepraktické pro přepravu zboží. Nákladní auta, autobusy. Kopce je brzdily. A tak...“ Mávl rukou, jako by tím gestem srovnal všechny kopce se zemí. „Máme jednotu.“ Jonas se zamračil. „Přál bych si, aby to všechno existovalo i teď. Aspoň občas.“ Starý muž se usmál. „To já také,“ přitakal. „Ale o tom nerozhodujeme my.“

Příloha č. 11 Negativní vzpomínka

„Byla to horká, větrná pláň, nad kterou se rozkládala nekonečná modrá obloha. Tu a tam rostly trsy řídké trávy, viděl pár keřů a balvanů a opodál se na obzoru rýsovala řada nízkých podsaditých stromů, od kterých se dozadu táhla hustší vegetace. Slyšel jakési zvuky: pronikavý třesk zbraní – v duchu pochytil slovo „pušky“, pak výkřiky, ohlušující praskání větví a nakonec tupé zadunění, jak cosi dopadlo na zem. Slyšel hlasy, které se navzájem o něčem dorozumívaly. Když vykoukl zpoza křoví, za kterým byl schovaný, připomněl si, co mu dárce před časem říkal o dobách, kdy lidé měli odlišnou barvu kůže. Dva z mužů před ním měli kůži tmavě hnědou, kdežto ostatní byli světlí. Když popošel blíž, zjistil, že odřezávají kly slonovi, který nehybně leží na zemi, a pak je zakrvácené táhnou pryč. V duchu se zhrozil, když uviděl červenou barvu v téhle nové souvislosti. A vzápětí byli muži pryč, ujížděli k obzoru a zpod pneumatik odletovaly kamínky. Jeden Jonase trefil do čela, až to zaštívalo. Ale vzpomínka ještě nekončila, i když si to Jonas zoufale přál. Viděl teď, jak se z místa, kde ho až dosud skrývaly stromy, vynořil další slon. Pomalu, pomaličku došel k zohavenému tělu a zadíval se na něj. Ohebným chobotem přešel po velkém nehybném těle a pak se natáhl vzhůru, s praskáním ulomil několik hustých větví a jemně je po té kupě potřhané tlusté kůži rozprostřel. Nakonec zaklonil velkou hlavu dozadu, zvedl chobot a vyrazil ze sebe v pusté krajině hlasitý ryk. Jonas nikdy nic podobného neslyšel. Byl to křik plný vzteku a bolesti a zdálo se, že nikdy neutichne.“⁴¹

Příloha č. 12 Jonas lže

(použila jsem jako zvukovou nahrávku a v další skupině jako scénář)

Jonas: Otče? Matko? Chtěl bych se vás na něco zeptat.

Otec: A na co Jonasi?

Jonas: Máte mě rádi?

Otec: Ale Jonasi, Zrovna od tebe bych to nečekal. Vyjadřuj se přesně! Buď tak laskav.

Jonas: Jak to myslíš?

Matka: Tvůj otec chce říct, že používáš natolik obecné slovo, že v podstatě nemá žádný smysl. Dneska ho vnímáme jako zastaralé. Přece víš, že naše společenství by nemohlo dost dobře fungovat, kdyby se lidé nevyjadřovali přesně. Můžeš se zeptat: Máte ze mě radost? Odpověď zní ano! Můžeš se zeptat: Jste na mě hrdí? A odpověď zní: Ano!

Otec: Nebo: Jste hrdí na moje výsledky? A my budeme z celého srdce souhlasit.

Matka: Už rozumíš, proč není vhodné užívat slova jako „mít rád?“

Jonas: Ano, děkuji.

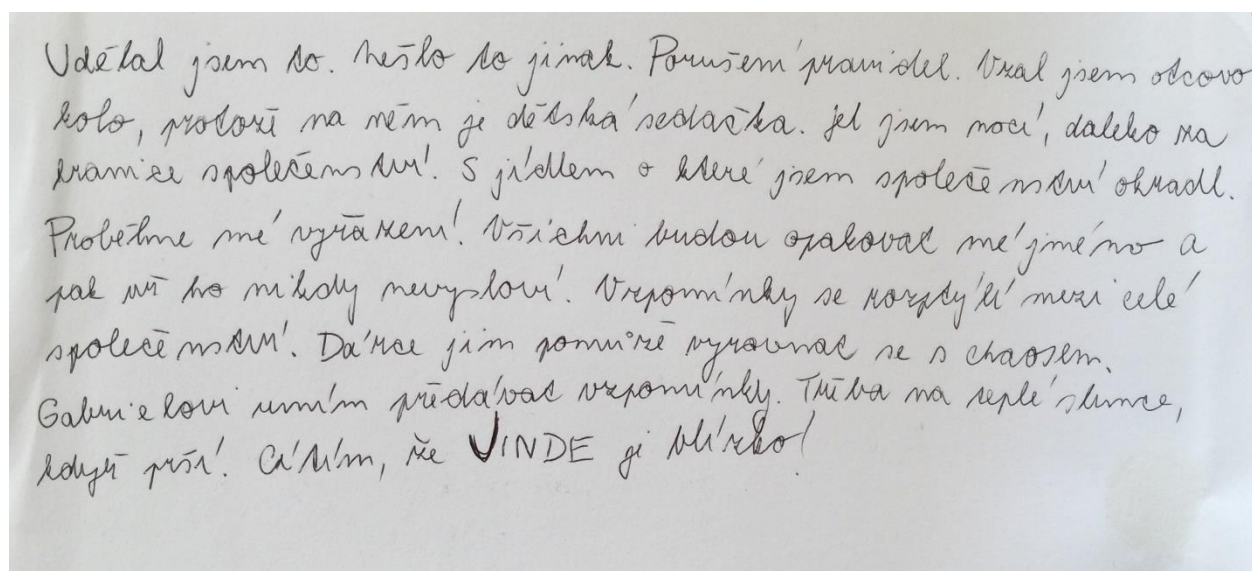
---

⁴¹ Lowry, 2013, str. 108, 109

Příloha č. 13 Vyřazení Gabriela

Rodinná jednotka jedla jako obvykle společně, Lily zvesela štěbetala a matka s otcem trousili obvyklé poznámky (a lži, jak už Jonas věděl) o uplynulém dni. Gabriel si o kousek dál hrál na podlaze, žvatlal si pro sebe a radostně pokukoval po Jonasovi, šťastný, že se po noci mimo domov zase vrátil. Otec sklouzl pohledem k batoletě. „Jen si to užij, hošíčku,“ poznamenal. „Dneska tě tu máme na návštěvě naposledy.“ „Jak to myslíš?“ zeptal se Jonas. Nechal jsem ho přes noc v pěstounském středisku. Byl jsi pryč, tak mě napadlo, že je to dobrá příležitost vyzkoušet, jak to s ním vypadá..“ „Chceš říct, že to nedopadlo dobře?“ zeptala se matka starostlivě. Otec se hořce zasmál. „Kdyby jen to. Byla to hotová katastrofa. Vypadá to, že probřečel celou noc. Noční směna si s ním vůbec nevěděla rady. Když jsem ráno přišel, byli úplně vyřízení.“ „Gabe, ty zlobidlo,“ zahrozila Lily prstem na chlapečka, který se nepřestával usmívat. „Takže bylo jasné, že musí padnout rozhodnutí,“ pokračoval otec. „Nakonec jsem odpoledne na schůzi dokonce i já hlasoval, abychom Gabriela vyřadili.“ Jonas pustil vidličku z ruky a zadíval se na otce. „Vyřadili?“ opakoval. Otec přikývl. „Udělalí jsme přece, co bylo v našich silách, ne?“ „To rozhodně ano,“ přitakala matka přesvědčeně. A Lily přikývla na souhlas. „Kdy to bude?“ zeptal se Jonas a měl co dělat, aby zachoval klidný hlas. „Kdy ho vyřadíte?“ „Zítra hned po ránu. Musíme začít s přípravami na obřad přidělení jmen, takže jsme usoudili, že bude lepší mít to z krku co nejdřív. Ráno bude pá-pá, Gabíku,“ zacvrlikal otec tím svým mazlivým, zpěvavým tónem.

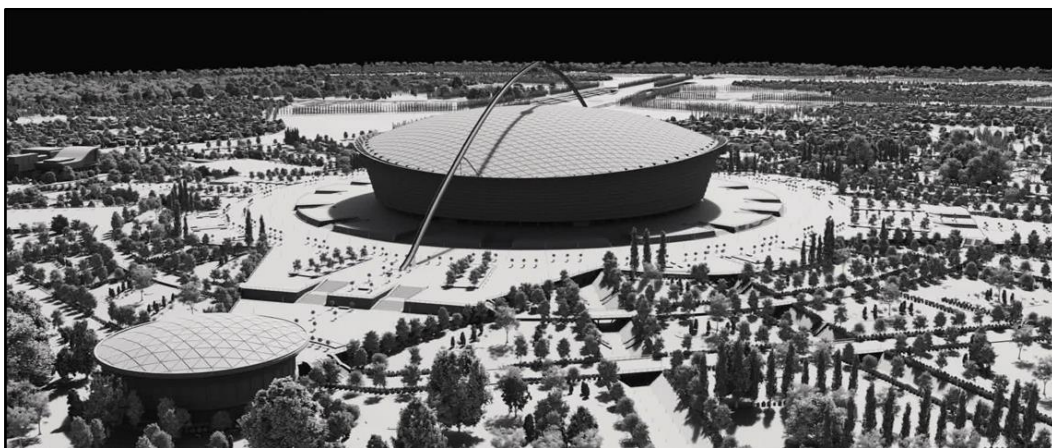
Příloha č. 14 Závěrečný zápis Jonase

Udělal jsem to. Nešlo to jinak. Použil jsem pravidla. Vzal jsem obcové kolo, protože na něm je dětská sešarčka. Jel jsem nocí, daleko na hranici společenským! S jablem + které jsem společně s tím obřadl. Probetně mě vyřadil! Všechni budou opakovat mé jméno a pak mi to nikdy nevyřadí! Vzpomínky se rozpadly mezi celé společenským! Dále jim pomůžu vyrovnat se s chasem. Gabrielovi umím předávat vzpomínky. Třeba na repli slunce, když prší. Cítím, že VINDE je bláznov!

Příloha č. 15 Fotografie společenství

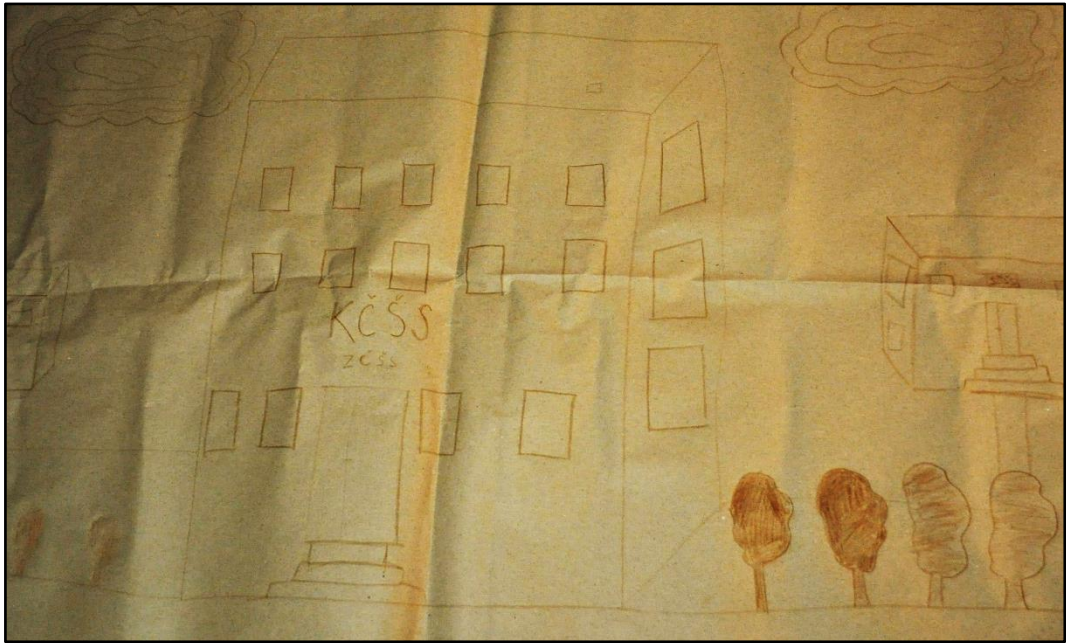
Fotodokumentace

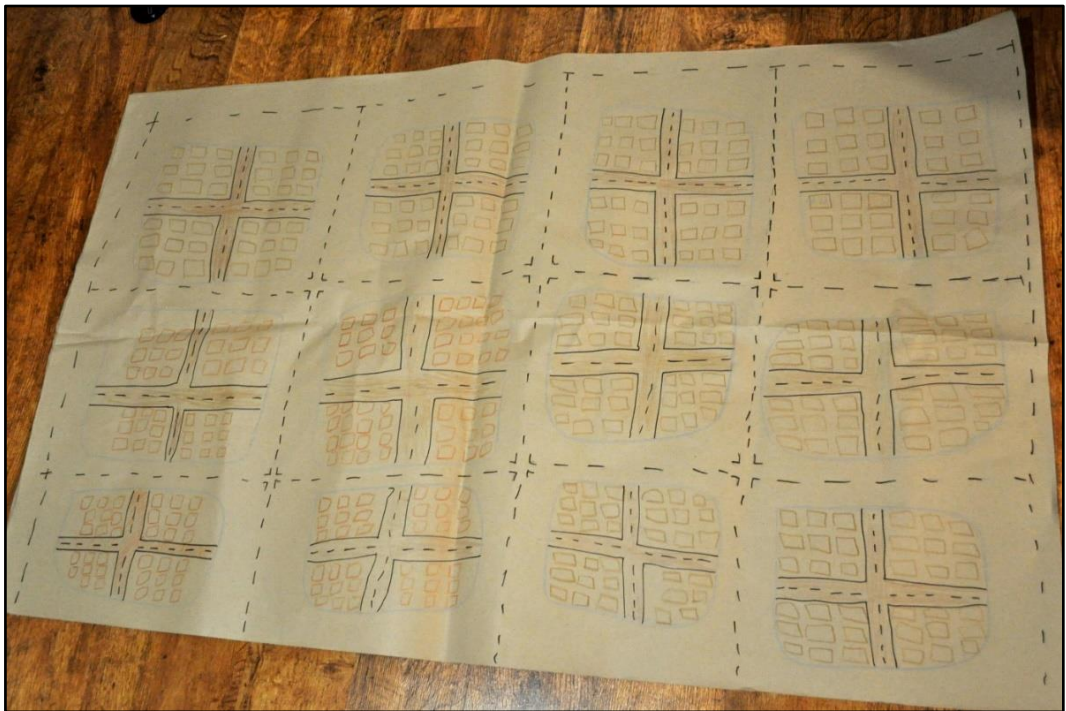
Postupný živý obraz – jak vypadá vyřazení

Škála pocitů Jonase - reakce na vyřazení

Vedení společnosti - Rada Starších

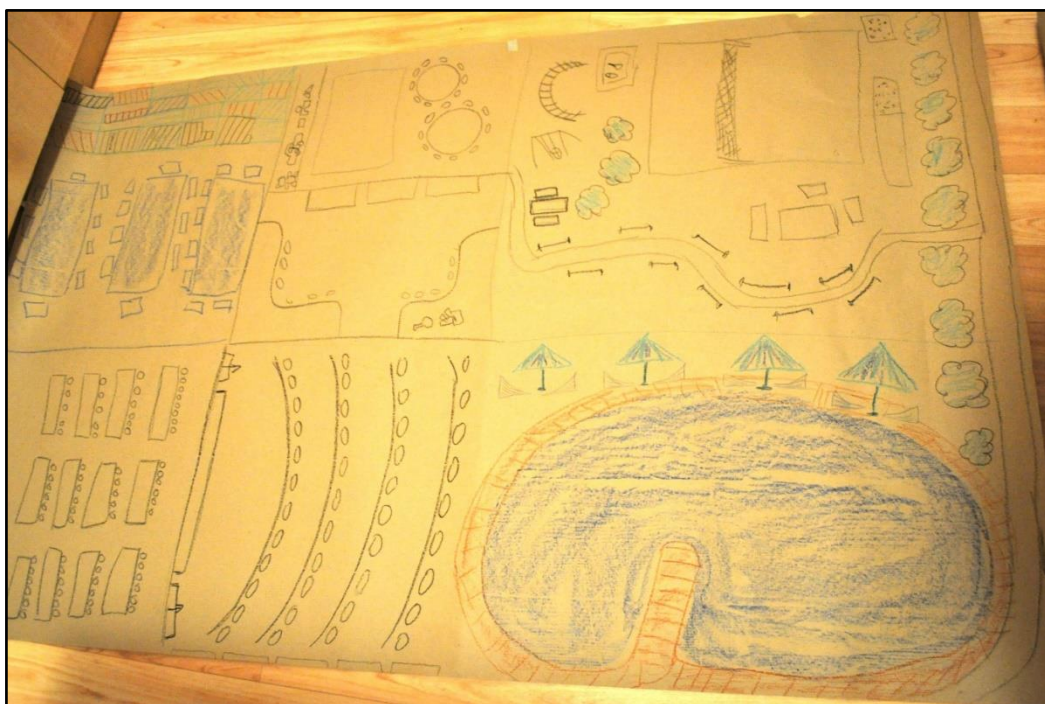
Obytné jednotky ve společenství

Živý obraz - Dům stáří

Společná prezentace mapy společenství

Rekreačně-vzdělávací oblast ve společenství

Živý obraz - první setkání s Dárcem, předávání vzpomínek

Živý obraz - první setkání s Dárce, předávání vzpomínek

Živý obraz: Jak to funguje v domě stáří?

